

Handelshøyskolen BI

MAN 50211 Ledelse; makt og mening

Term paper 6-0 %

Predefinert informasjon

Startdato:	16-10-2023 09:00 CEST
Sluttdato:	21-05-2024 12:00 CEST
Eksamensform:	P
Termin:	202410
Vurderingsform:	Norsk 6-trinns skala (A-F)
Flowkode:	202410 10183 IN09 T P
External assessor:	External assessor 1
Internal assessor:	Internal assessor 1

Navn:

Jostein Kvendset, Morten Solheim

Informasjon fra deltaker

Tittel *:	Napoleon Bonaparte
Navn på veileder *:	Kristian Alm

Inneholder besvarelsen Nei
konfidensielt
materiale?:

Kan besvarelsen Ja
offentliggjøres?:

Gruppe

Gruppenavn: (Anonymisert)

Gruppenummer: 14

Andre medlemmer i gruppen:

Prosjektoppgave

ved Handelshøyskolen BI

- Napoleon Bonaparte -

Eksamenskode og navn:

MAN 5021 – Ledelse; makt og ledelse

Utleveringsdato:

30.10.2023

Innleveringsdato:

21.05.2024

Stuedsted:

BI Trondheim

Innholdsfortegnelse

Innhold

INNHALDSFORTEGNELSE	I
SAMMENDRAG.....	III
1. INNLEDNING.....	1
2. PROBLEMSTILLING.....	2
3. BIOGRAFI.....	2
4. METODE	5
4.1. SKILLET MELLOM ÅNDSVITENSKAP OG NATURVITENSKAP.....	6
4.2. POSITIVISMEDEBATTEN.....	6
4.3. HERMENEUTIKK	8
4.4. KILDER OG KILDEKRITIKK.....	11
4.5. FORFORSTÅELSE	12
5. TEORI OG DRØFTING	12
5.1. UNDERPROBLEMSTILLING 1.....	12
5.1.1. TEORETISK GRUNNLAG	12
5.1.2. DRØFTING.....	15
5.1.3. KONKLUSJON OG NY FORFORSTÅELSE.....	22
5.2. UNDERPROBLEMSTILLING 2.....	23
5.2.1. TEORETISK GRUNNLAG	23
5.2.2. DRØFTING.....	26
5.2.3. KONKLUSJON OG NY FORFORSTÅELSE.....	31
5.3. UNDERPROBLEMSTILLING 3.....	32
5.3.1. TEORETISK GRUNNLAG	32
5.3.2. DRØFTING.....	35
5.3.3. KONKLUSJON OG NY FORFORSTÅELSE.....	41
6. KONKLUSJON OG OPPSUMMERING	42
7. LITTERATURLISTE.....	45

Sammendrag

I vår oppgave har vi valgt å se nærmere på Napoleon Bonaparte, en av de mest omtalte og fascinerende lederne i Europeisk historie. Vi har tatt utgangspunkt i hans spektakulære reise fra barndommen på Korsika til å bli keiser av Frankrike bare 35 år gammel. Hva var det ved denne mannen som gjorde dette mulig? Hvilke lederegenskaper hadde han som gjorde at han brukte 20 år fra han ankom Frankrike for første gang til han ble Frankrikes førstekonsul, og deretter keiser fem år senere?

Dette ønsket vi å finne ut av, og vi laget derfor følgende problemstilling i oppgaven:

Hvilke elementer i Napoleons lederskap kan forklare hans spektakulære fremgang til å bli fransk keiser?

Dette ville vi undersøke ved hjelp av tre underproblemstillinger:

UP1: I hvilken grad ledet Napoleon ut fra en kongstanke?

UP2: I hvilken grad var Napoleon en karismatisk leder?

UP3: I hvilken grad var Napoleon en machiavellisk leder?

Første del av oppgaven gir et innblikk i hans liv via biografien, deretter trekker vi inn relevant teori og går i dybden på hans liv og virke som vi drøfter gjennom å anvende disse teoretiske brillene. Vår metode bygger på den hermeneutiske sirkelvandringen hvor vi utfordre egen eksisterende forforståelse med ny kunnskap og skaper ny forståelse.

Under drøftingen har vi benyttet teori knyttet til Ibsens begrep “kongstanke”, i tillegg har vi betraktet graden av karismatiske- og ikke karismatisk ledelse, sett ut ifra Conger & Kanungos rammeverk og tre faser. Til slutt drøftet vi Napoleons lederstil opp mot begrepet Machiavellisk lederstil.

Ut fra disse sirkelvandringene har vi fått en ny forståelse for Napoleon og hans lederstil hvor vi kan si at både hans kongstanke, hans karismatiske lederstil, og hans machiavelliske trekk er sterke forklaringsfaktorer til hvordan hans reise fra en barndom på Korsika til å bli keiser av Frankrike var mulig.

1. Innledning

“The reading of history very soon made me feel that I was capable of achieving as much as the men who are placed in the highest ranks of our annals.

Napoleon (Roberts, 2014, s. 3)

Napoleon Bonaparte. Få om noen mennesker er mer omtalt i historien. Et fascinerende, gripende og sterkt liv som fra 1769 til 1821 hadde en banebrytende og varig innflytelse på verdenshistorien

En spinkel liten guttunge på 9 år fra Korsika startet på fransk krigsskole. Ikke kunne han fransk, han var langt fra velstående, og det ble en tøff start. Til tross for dette er det vel få, om noen, som på så kort tid, har oppnådd det Napoleon maktet. Det hevdes at det har kommet ut over 300 000 bøker knyttet til Napoleon, og interessen vil ingen ende ta. Denne personen har fascinert oss begge i lang tid, derfor var det enkelt for oss å velge Napoleon som vår historiske leder og som utgangspunkt for oppgaven. Napoleon regnes som grunnleggeren av det moderne Frankrike, og med lovverket som kalles Code Napoleon reformerte han rettssystemet i Frankrike. Code Napoleon danner grunnlaget som rettssystemene i over 40 land bygger på den dag i dag. Videre etterlot han fysiske manifestasjoner av sin innflytelse blant annet i form av broer, kanaler, kloakksystemer, prestisjetunge skoler og Æreslegionen, "L'ègion d'honneur". Til og med hvordan vi nummerer våre hus i dag er en arv etter Napoleon.

Napoleon ledet 86 slag i sin karriere og tapte kun 7 av disse, noe som i seg selv er en utrolig bragd, og hans militære strategi er den dag i dag pensum innen moderne krigsutdanning. Det er liten tvil om at årene før og etter 1800 var en episk tid i historien, og i sentrum av dette sto Napoleon, vi har derfor undret oss stort over hvordan det kunne være mulig for en mann å forandre historien på en slik måte som Napoleon gjorde. Hvordan maktet en person med de forutsetningene han hadde, med begrensede ressurser, å bli keiser av Frankrike, og samtidig skape så mange grunnleggende og fundamentale endringer innen politikk, økonomi og jus? Dette har vi prøvd å finne noen forklaringsfaktorer på ved å se på Napoleons lederskap i lys av begrep som Kongstanke, karismatisk ledelse, og Machiavellisk ledelse.

2. Problemstilling

Vi ønsker å forstå hvilke faktorer som bidro til den imponerende karrieren til Napoleon. Hva var det ved hans ledelse og lederegenskaper som la grunnlaget for hans suksess? Basert på dette har vi satt oss følgende hovedproblemstilling:

Hvilke elementer i Napoleons lederskap kan forklare hans spektakulære fremgang til å bli fransk keiser?

For å komme i dybden rundt hovedproblemstillingen har vi satt følgende underproblemstillinger:

U1: I hvilken grad ledet Napoleon ut fra en kongstanke?

U2: I hvilken grad var Napoleon en karismatisk leder?

U3: I hvilken grad var Napoleon en machiavellisk leder?

3. Biografi

Oppvekst og studier

Napoleon Bonaparte ble født 15. August 1769 på Korsika, som på den tiden var underlagt Frankrike. Som niåring i desember 1778 forlot Napoleon sin hjemlige øy, for å gå på skole i Frankrike uten å kunne et ord fransk (Lindqvist, 2004).

Napoleon skulle utdannes til fransk offiser og adelsmann, og tilbragte de neste fem årene på en militærskole i Brienne, uten å ha mulighet til å reise hjem, og han hadde kun kontakt med familien via brev (Lindqvist, 2004)

Militær karriere og krigshelt

De første årene i militæret, fram mot revolusjonen i 1789, brukte Napoleon flittig til lesing og studier. Han drømte om å bli forfatter, og slukte bøker om blant annet historie, filosofi, og artilleri. Nettopp denne lidenskapen ble en betydelig del av hans liv, og han var i besittelse av et svært rikholdig bibliotek, noe han også alltid hadde med seg på sine mange reiser. Her ser vi spesielt noen klassikere som bør nevnes, siden mye tyder på at disse har formet og inspirert han som Plutarch og hans "The lives of the Noble Grecians and Romans," Tacitus, Homer, Illiaden, Titus Livius og hans verk «Ab Urbe Condita» hvor han skildrer Romas historie, Virgil, og Arrians beretning om Alexander den stores felttog (Grossman, u.å).

Når den franske revolusjonen kom i 1789 så passet denne, i hvert fall i dens innledende faser, med Napoleons idealer som var inspirert Rousseau og Voltaire. I årene som fulgte begynte Napoleon å se seg selv mer og mer som fransk revolusjonær, og mindre og mindre som Korsikansk nasjonalist (Roberts, 2014). For Napoleon ble Korsika et avsluttet kapittel når hele familien Bonaparte reiste fra øya i juni 1793, og Napoleon måtte nå konsentrere seg om å skape seg et nytt liv i Frankrike (Lindqvist, 2004).

I Frankrike herjet revolusjonens terror når Napoleon kom tilbake i 1793. Denne høsten vant han sitt første slag, og ble utnevnt til brigadegeneral. De neste årene ble tilbrakt som øverstkommanderende for den franske armeen i Italia, hvor han gjennom å vinne en rekke med slag hadde klart å bli Frankrikes fremste general. 28 År gammel var han nå herre over Italia. I kjølvannet av suksessen i Italia reiste Napoleon med sin hær til Egypt og Midtøsten hvor han klarte å legge Egypt under seg, og utmerket seg med mot og handlekraft på vegne av Frankrike. (Lindqvist, 2004).

Førstekonsul og keiser – Europas hersker

Frankrike var på slutten av 1700 tallet, et svært ustabil land. Revolusjonen hadde herjet siden 1789, og i de ti årene som fulgte var landet preget av korrupsjon, og stadige maktskifter med tilhørende utrensning av motstandere, samt en befolkning som i stadig større grad mente at revolusjonen hadde mistet retningen. Napoleon returnerte til Paris fra Egypt 16 oktober 1799. På reisen dit ble han, av befolkningen, tatt imot som en helt og Frankrikes redningsmann (Roberts, 2014). Flere grupperinger arbeidet mot de sittende makthaverne, og i mange kretser var det ingen stor hemmelighet at et kupp var i emning, og mulige kuppmakere var det flere av. Frem til nå hadde Napoleon ikke hatt noen politiske roller, men han hadde store ambisjoner, og med ryktet han hadde opparbeidet seg i Italia og Egypt ble han sett på som en mulig frontfigur, og et nyttig redskap for et kommende kupp av flere mulige kuppmakere.

Klokken seks om morgenen 9 november 1799 iverksatte Napoleon og hans medkonspiratører en plan som lett kunne endt med giljotinen for de involverte. Gjennom et kupp som skulle vare over to dager møtte de en viss motstand, men den andre dagen endte med at både direktoratet og begge kamrene i nasjonalforsamlingen ble avskaffet. Dagen etter kunne Napoleon flytte inn i Luxemburgpalasset sammen med sin Josephine.

Napoleon var allerede da klar over hvordan man kunne bruke retorikk og propaganda for å få folkets støtte, og selv om kuppet var velkomment av folket gikk Napoleons propagandaekspert straks i gang med å gi folket hans versjon av begivenhetene, i dagene som fulgte (Roberts, 2014). Napoleons tilnærming bekreftes av en av hans medkonspiratører, Sieyès, som bemerket følgende “Vi har en makthaver som vet hvordan alt skal gjøres, som er kapabel til å gjøre alt, som vil gjøre alt selv” (Lindqvist, 2004, s. 176).

Med kuppet vel gjennomført begynte arbeidet med å reformere, og rette opp igjen alt som var gått galt siden revolusjonen hadde sporet av i årene etter 1789. Noe av det viktigste som ble gjort var å få på plass en ny grunnlov, og å avholde historiens første folkeavstemming der man både vedtok den nye grunnloven, og samtidig fastslo at Napoleon ble folkevalgt førstekonsul i ti år.

Napoleons første år ved makten ble preget av ønsket om å skape fred i Europa, og gjennom å beseire Østerrike samt å inngå fredsavtale med Storbritannia hadde Frankrike i 1801 for første gang siden revolusjonen i 1789 fred både innenfor og utenfor landets grenser.

Napoleon var den som hadde skaffet landet fred, og som følge av dette ble han i 1802 utnevnt til førstekonsul på livstid.

I perioden etter dette fikk han gjort store grep med økonomien, han fikk på plass et effektivt skattesystem, Banque de France ble grunnlagt, og ubrukelige papirpenger ble erstattet av gull- og sølvmynter. Frankrike hadde i 1802 ikke noe samlet lovverk. På bakgrunn av dette ble det jobbet fram et nytt sivilrettslig lovverk, og dette ble etter hvert fulgt opp av nye rettergangsordninger. Disse ble til sammen Code Napoleon som stort sett fortsatt gjelder i Frankrike, og ble inspirasjonskilde for lovverk i en rekke andre land (Lindqvist, 2004).

Disse årene i starten av 1800-tallet var en lykkelig og fremgangsrik tid for Napoleon og Frankrike, og selv om det var krefter som arbeidet mot ham ble han i 1804 kronet til keiser av Frankrike.

De neste årene ble brukt til å konsolidere makten hans, både gjennom å vinne en mengde slag og å skille seg fra Josephine for å gifte seg med Marie-Louise, datteren til den østeriske keiseren, for å få en arving samt knytte sterke bånd med Østerrike, da hans forsøk på allianse med Russland feilet.

Napoleons arving med Marie-Louise ble født 20 mars 1811 (Lindqvist, 2004)

Fallet - Motgang og tilbakeslag

“Våren 1811 var Napoleon verdens mektigste mann. Han var 41 år, og på høyden av sin karriere. Han styrte et imperium som strakte seg fra Atlanterhavet i vest til Hviterussland i Øst, fra Østersjøen i nord til det joniske hav i sør. Hans imperium var nesten like stort som det vestromerske keiserriket, eller som Karl den stores rike” (Lindqvist, 2004, s. 347)

På tross av dette, og på tross av alle advarsler valgte Napoleon våren 1812 med en styrke på nesten 700 000 soldater å marsjere mot Russland.

Franskmennene kom så langt som til Moskva, men russerne brukte “brent jords taktikk” hele veien, og også Moskva ble satt i brann. Alt dette gjorde at Napoleon etter hvert måtte snu, og i oktober 1812 startet den lange marsjen tilbake gjennom et øde, kaldt og ugjestmildt Russland. Marsjen tilbake ble fryktelig. Når de kom seg ut av Russland i desember 1812 var det kun 7 000 stridsdyktige menn igjen av hæren som noen måneder tidligere hadde bestått av nær 700 000 soldater. I alt regner man med at rundt 100 000 av de som gikk inn i Russland, overlevde (Lindqvist, 2004).

Etter dødsmarsjen tilbake fra Russland ble det en kamp for å opprettholde imperiet. Den sjette koalisjonen mot Frankrike fikk organisert veldig styrker som begynte marsjen mot Frankrike. I mars 1814 måtte Napoleon abdisere betingelsesløst, men fikk et kort comeback våren 1815 som kulminerte i slaget ved Waterloo 18. juni, noe som ble Napoleons siste dans på slagmarken og som keiser. Etter dette nederlaget ble Napoleon sendt i eksil på øya St. Helena sør i Atlanterhavet hvor han døde 5. mai 1821, et av de mest bemerkelsesverdige liv verden hadde sett var slutt.

4. Metode

I denne oppgaven om Napoleon ønsker vi gjennom vår problemstilling, med tilhørende underproblemstillinger å skaffe oss større innsikt i, og forståelse av en mann som på mange måter forandret den vestlige verden så fundamentalt at vi fortsatt er preget av ham selv etter 200 år. Måten vi vil gjøre dette på er gjennom en hermeneutisk analyse som er en velegnet arbeidsform innenfor humanvitenskapen som vi her jobber innenfor. Gjennom denne hermeneutiske analysen og de kildene vi bruker ønsker vi å avdekke ulike sider av Napoleon som igjen skal skape en større og dypere forståelse av mannen, hærføreren, keiseren og lederen. I dette kapitlet skal vi skissere opp bakgrunnshistorien for metodebruk

innenfor åndsvitenskapene samt komme nærmere inn på hermeneutikken som arbeidsform, og hvordan denne er relevant for vår oppgave.

4.1. Skillet mellom åndsvitenskap og naturvitenskap

Opp gjennom tiden har det eksistert ulike oppfatninger om hvorvidt det eksisterer en eller flere typer vitenskap. De som hevder at det eksisterer flere typer vitenskap "kan argumentere for dette ved enten å henvise til at objektene er forskjellige, eller at metodene er det" (Krogh et al., 2003, s. 101).

Krogh et al. (2003) drar fram Vico som et eksempel på en som mener at det finnes to typer vitenskaper. Vico lar skillet mellom dem være objektene, og han hevder den ene typen vitenskap handler om det som ikke er skapt av menneskene, nemlig naturen, og den andre typen vitenskap handler om det som er skapt av menneskene, nemlig historien og kulturen.

4.2. Positivismedebatten

En sentral diskusjon innenfor åndsvitenskapene er positivismedebatten som har eksistert siden begrepet ble introdusert av Comte i 1844 (Alvesson & Sköldbberg, 2018). Ifølge Krogh et al. (2003) betyr positivisme i denne sammenhengen «.. at man innen humanvitenskapen aksepterer naturvitenskapelig metode, konsentrerer seg om erkjennbare fakta og avviser alle slags filosofiske spekulasjoner, særlig om en guddommelig styrelse eller et forsyn i historien» (s. 105).

Johann Gustav Droysen (1808-1889) er en av de som mener det er et skille mellom naturvitenskap og humaniora. Droysen argumenterte for at skillet mellom disse vitenskapene ligger i det metodiske, i skillet mellom begrepene «å forklare» og «å forstå». «Skillet mellom å forstå og forklare, skillet i metode, bunner i skillet mellom de objekter som naturforskeren og historikeren står ovenfor» (Krogh et al., 2003, s. 107). I dette ligger det at naturforskeren ser på "tingene som objekter i rom" (Krogh et al., 2003, s. 107) mens historikeren studerer resultatene av menneskelig aktivitet.

Droysen lanserer også skillet på en annen måte. Her trekker han fram at vi kan forstå noe som vi selv er på innsiden av, noe vi selv har utviklet, noe som er nedkommet på grunn av menneskelig aktivitet. På den andre siden kan vi ikke forstå, men kun forsøke å forklare fenomener vi er på utsiden av, som vi kun kan observere, som er naturfenomener som ikke er et resultat av menneskelig aktivitet.

(Krogh et al., 2003). Dette skillet mellom det vi er på innsiden av og det vi er på utsiden av er noe som senere ble trukket frem av Hans Skjervheim.

På 1960-tallet blusset positivismedebatten opp igjen mellom positivistene som hevdet at det kun finnes en vitenskapelig metode som er relevant innenfor alle vitenskaper, og kritikerne som hevdet at det finnes flere ulike vitenskaper, og dermed også flere vitenskapelige metoder (Krogh et al., 2003). Kritikerne gikk tilbake til Vico, og brukte hans argumentasjon om et skille mellom vitenskapene på en ny måte: «Samfunnsvitenskap og humaniora er selv en del av den virkeligheten de utforsker, men det er ikke naturvitenskapen» (Krogh et al., 2003)

I Norge var to av hovedpersonene i debatten filosofene Arne Næss, og Hans Skjervheim. Næss sto i hvert fall fram til 1960-årene på den positivistiske siden i debatten, mens Skjervheim utviklet sitt syn i lys av det skillet mellom vitenskapene som Vico og Droysen hadde forfektet tidligere.

Skjervheim sitt viktigste bidrag til debatten var artikkelen «Deltakar og tilskodar» som han gav ut i 1957. I denne artikkelen tar Skjervheim utgangspunkt i språket som menneskets unike egenskap. Det er språket som gjør at vi har samme verdi, det er gjennom språket vi møter og forstår andre, det er språket som meisler ut våre felles normer og regler og det er språket som gjør at vi lever i en felles verden hvor vi kan forstå hverandre (Skjervheim, 1996). I artikkelen peker han på forskjellen mellom å være deltaker og tilskuer. Skjervheim hevder at når vi fjerner oss fra diskusjonen, og bare observerer utenfra så gjør vi de andre til fakta. Dette fenomenet kaller Skjervheim for objektivisering, og denne objektiveringen som grunnlaget for en vitenskap er Skjervheim kritisk til. Gjennom denne objektiveringen bryter man med den platonske tradisjonen som handlet om å diskutere med andre, la seg engasjere i deres verden, og få innsikt gjennom dialog med dem. Ved å gå bort fra denne deltakelsen, håndtere alt som blir sagt som fakta, og gjøre seg selv til en tilskuer vil man, også i et vitenskapelig perspektiv, gjøre seg til en fremmed i forhold til det samfunnet man stiller seg utenfor og tematikken som blir diskutert der, og dermed sitte igjen bare med restene av den platonske fornuften.

Skjervheim sin innfallsvinkel til dialog med objektet man analyserer er noe vi tar med oss som en viktig del i vår oppgave om Napoleon. Napoleon hadde en enorm skriftlig produktivitet, først og fremst i form av en veldig stor mengde brev, men også i form av å ville skrive ned sin historie de siste årene han levde på St. Helena. I drøftingskapitlet vil vi forsøke å bruke en del av Napoleons egne ord til

å opprette en dialog som kan gi oss større innsikt i mannen i lys av de teoretiske spørsmålene vi ønsker å drøfte.

4.3.Hermeneutikk

Ordet Hermeneutikk kommer fra gresk, og det greske verbet hermeneuein har tre hovedbetydninger på gresk: «å uttrykke (dvs. å utsi noe eller rett og slett å tale), å utlegge (som når vi snakker om å utlegge en tekst, dvs. å forklare å fortolke) og å oversette (fra et språk til et annet)” (Krogh et al., 2003, s. 216)

Hermeneutikken som metode har opprinnelige utspring helt tilbake i antikken med tolking av blant annet Homers verk, men som en akseptert, og fullstendig teori om tolkning og utlegning av tekster har hermeneutikken sine røtter i renessansen (Krogh et al., 2003)

I 1567 kom Flacius, som av Wilhelm Dilthey ble kalt den moderne hermeneutikkens grunnlegger, med en bok med regler for bibeltolkning som skulle bidra til tolkning av passasjer i bibelen hvor man var i tvil om hvordan denne skal forstås. Her knytter han den allmenne retoriske tradisjonen til bibeltolkningen. Han bidrar med det til å fjerne tolkningen fra de teologiske forutsetningene den hviler på og bruker isteden tekstens genre som utgangspunkt for tolkning. I tillegg formulerte Flacius forholdet mellom del- og helhet som er grunnlaget for den hermeneutiske sirkel. Denne forståelsen ble enda sterkere i romantikken, og hermeneutikken gikk i denne perioden enda lenger mot å bli en allmenn metode for fortolkning og forståelse. Her må spesielt Friedrich Schleiermacher nevnes som en som bidro til å bringe hermeneutikken i retning av å være en allmenn forståelselære, noe som peker videre mot Hans-Georg Gadamer og hans syn på hermeneutikk. (Krogh et al., 2003)

En av de mest sentrale filosofene innenfor hermeneutikken i det 20. Århundre er Hans-Georg Gadamer. I 1960 kom Gadamer ut med sin bok Wahrheit und Methode hvor Gadamer presenterer sine tanker innenfor filosofisk hermeneutikk. Det er Gadamer sine tanker som i ettertid har blitt stående som de mest innflytelsesrike, og samtidig de som har skapt mest debatt. (Krogh et al., 2003)

Som vi viste til ovenfor så har debatten tidligere handlet om metoder, og metodebruk innenfor de forskjellige vitenskapene. Det som er fremtredende hos Gadamer er at han ikke ser på Hermeneutikken som en metode i det hele tatt. Gadamer er derimot opptatt av å skille mellom Hermeneutikk og metode. Gadamer vil dermed holde Hermeneutikken helt utenfor den metodediskusjonen

som har gått tidligere ved at han anerkjenner at åndsvitenskapene har en metode, men samtidig benekte at denne metoden er hermeneutikk. (Krogh et al, 2003). Ifølge Gadamer handler hermeneutikken om noe mer generelt med mennesket som man kan kalle å forstå. Hermeneutikk blir dermed noe som er både mer grunnleggende og mer omfattende enn de metodebegrepene som finnes i de ulike vitenskapene (Krogh et al., 2003)

Gadamer kritiserte Descartes tanker om at man for å kunne få en sikker viten om noe så må man fjerne seg fra alle tidligere oppfatninger og skaffe seg et helt nytt utgangspunkt. I følge Gadamer så er det en feilslutning å forsøke å kvitte seg med tidligere oppfatninger og forutsetninger. Ikke bare er det umulig å gjøre i praksis, men ifølge Gadamer så er også utgangspunktet i en slik tanke feil, det er derimot viktig for forståelse at vi faktisk tar med oss det som er kjent for oss fra før gjennom overleveringer fra tidligere tider.

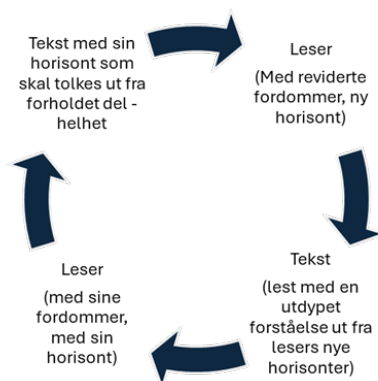
Dette tar oss over til en del av Gadammers tankesett som vil være viktig for vår oppgave hvor vi skal prøve å opparbeide oss en forståelse for en skikkelse som levde for 200 år siden. I motsetning til Descartes mener Gadamer at det er helt nødvendig å ha med seg tidligere oppfatninger for å kunne forstå noe. To begreper som er viktige hos Gadamer med tanke på dette er fordommer og forforståelse. Gadamer mener at ingen forståelse kan oppstå uten at man først innehar en annen forståelse først, og det er denne forutgående forståelsen Gadamer kaller en fordom. Gadamer sier at "Enhver historisk hermeneutikk må begynne med å rehabilitere begrepet fordom" (Gadamer (1960), referert i Krogh et al., 2003) "Forståelse av tidligere perioder og kulturer er derfor umulig uten fordommer, dvs. at vi tar utgangspunkt i den forståelsen vår egen periode gir" (Krogh et al., 2003, s. 244) Hos Gadamer vil derfor en fordom være en positiv forutsetning for å kunne forstå noe. Samtidig skiller Gadamer mellom legitime, og ikke legitime fordommer. I det legger han at de legitime fordommene åpner for forståelse, mens de ikke legitime forstyrrer forståelsen, og det er gjennom denne prosessen vi kan stå i vår egen samtid, og oppnå en forståelse av fortiden (Krogh et al., 2003). Prosessen hvor man kritiserer, og korrigerer sine egne fordommer i møte med verket som skal forstås setter Gadamer inn i den hermeneutiske sirkel. I motsetning til tidligere hermeneutikk så er Gadammers hermeneutiske sirkel bygget opp på en måte som gjør at både leser og tekst er en del av sirkelen. De fordommene vi har er nødvendige for å komme inn i den hermeneutiske sirkelen, og når vi der møter teksten så vil våre fordommer endre seg slik at vi kan lese

teksten på nytt med endrede fordommer. Gjennom denne prosessen, som fortsatt tar inn i seg forholdet mellom deler og helhet av teksten som den hermeneutiske sirkel tidligere omfattet, siler vi stadig ut de fordommene som forstyrrer forståelsen av teksten og får en dypere forståelse. (Krogh et al., 2003).

Som nevnt i begynnelsen av dette kapitlet så er vi i oppgaven vår ute etter å skape en dypere forståelse av Napoleon gjennom våre problemstillinger.

Problemstillingene vi bruker baserer seg på det teoretiske fundamentet i faget Ledelse; makt og mening. Ut fra Gadamer's tanker om fordommer og forståelse vil derfor de teoriene vi bruker, sammen med vår oppfatning av Napoleon ut fra det vi kjenner til om ham gjennom vår historiske kunnskap fra tidligere, være en del av våre fordommer, eller vår forforståelse, som igjen vil prege vår forståelse av Napoleon. Disse teoriene vil da, i henhold til Gadamer, være korrigerbare størrelser som vil kunne endre seg gjennom vår analyse.

Et annet viktig element hos Gadamer er begrepet horisont. Gadamer mener at alle våre fordommer utgjør en helhet som vi aldri kan ha helt oversikt over omfanget av. Vi kan derimot ha oversikt over en del av de fordommene vi sitter med, og det er dette Gadamer kaller forståelsens horisont. Et annet viktig poeng med ordet horisont er at det også fanger det faktum at horisonten vår kan endre seg som vi var inne på litt tidligere. Vår horisont vil da, ifølge Gadamer, være noe som er felles for en viss gruppe mennesker innenfor en tidsperiode, kultur e.l. Gjennom dette vil den hermeneutiske sirkel fange opp forholdet mellom to horisonter som da leserens, og verkets horisonter. Som vi var inne på ovenfor vil da leseren justere sin horisont gjennom å lese verket, og dermed komme nærmere den forestillingsverden verket ble skrevet i. Dette kaller Gadamer horisontsammensmelting, og det er denne sammensmeltingen av leserens og verkets horisonter er det som fører til forståelse. (Krogh et al., 2003) Den hermeneutiske sirkel kan da illustreres slik:

Den hermeneutiske sirkel (Krogh et al., 2003, s. 249)

Det siste begrepet fra Gadamer som er veldig interessant for vår oppgave, og som kanskje er det mest fundamentale begrepet hos Gadamer, er det han kaller virkningshistorie. To meningshorisonter fra to ulike epoker kan aldri smelte helt sammen, men samtidig kan de aldri være helt adskilte. Det ligger forutsetninger i verket som på en eller annen måte lever videre i tiden etterpå, og som er til stede også i senere perioder og påvirker horisontene som senere lesere innehar, og det er denne påvirkningen Gadamer kaller virkningshistorien til et verk. Det er denne virkningshistorien som lager forbindelsen mellom verket og leseren, og som bringer frem de rette fordømmene for å skape forståelse av verket (Krogh et al., 2003)

Virkningshistorie vil også være et veldig viktig begrep for oss i vår oppgave. Vi skriver om en mann som levde for 200 år siden, og vår forståelse av denne mannen vil i aller høyeste grad være preget av både tiden vi lever i, hvor vi bor, hvordan vi er opplært og utdannet, vårt demokratiske utgangspunkt, og ikke minst virkningshistorien til kurset Ledelse; Makt og Mening som på mange måter gir oss det teoretiske grunnlaget vi bruker i oppgaven. Et godt bilde her vil være hvordan de siste års fokus på “sterke” ledere som Trump og Putin har vært med å prege samfunnsdiskusjonen, og ikke minst diskusjonene og fokuset i kurset. Disse virkningshistoriene og dermed vår forforståelse om mannen som mange kaller en diktator ville sannsynligvis vært annerledes om Trump hadde tapt valget i 2016, og om Putin ikke hadde invadert Ukraina i 2022.

4.4.Kilder og Kildekritikk

Som nevnt i innledningen antar man at det er skrevet over 300 000 bøker om Napoleon noe som gir en enorm bredde i mulig kildemateriell til en slik oppgave. Samtidig er det noen elementer å være på vakt for når man skal finne troverdige kilder om Napoleon. Det første er hvordan han selv ville pynte på sin egen historie, spesielt da han satt på St. Helena de siste årene av sitt liv. En annen faktor er kretsen rundt Napoleon, som måtte tilpasse historien til det beste for seg og sine etter at han var borte. Det tredje er at historisk sett så ser vi også en sterk polarisering når det kommer til den store mengden biografier som er skrevet. Særlig mellom de to rivaliserende landene Frankrike og England selv om dette er mindre fremtredende de siste årene. I denne oppgaven bruker vi flere forskjellige kilder, men primært støtter vi oss på biografier som er skrevet etter år 2000 mest på grunn av at disse har et større tilgjengelig kildemateriale enn tidligere.

Hovedsakelig har vi benyttet Andrew Roberts sin biografi fra 2014 som på bakgrunn av sin enorme og brede kildebruk kan vurderes som en troverdig kilde. Det samme kan sies om Lindqvist sin biografi fra 2004 selv om den er noe lettere i formen enn Roberts utgave. Vi har også støttet oss til andre biografier, artikler, og nettsider som vi anser som troverdige i dette arbeidet.

4.5. Forforståelse

Vår forforståelse av Napoleon er primært formet gjennom grunnleggende lærdom ervervet på skolen, gjennom barnesanger samt lesing av blant annet artikler og populærvitenskapelige bøker. Samtidig er Napoleon en mann som det blir referert til i ulike sammenhenger selv 200 år etter sin død. Noe som dermed er med på å påvirke og minne oss om den store relevansen han har hatt og har.

Vi vet at Napoleon ble født i 1769 på Korsika, i en familie som var rimelig godt ansett i samfunnhierarkiet, videre dro han til Frankrike som veldig ung, under den Franske Revolusjonen for å gjøre karriere i forsvaret. Napoleon utmerket seg raskt i militæret, og revolusjon var med på å gi han en lynkarriere, og han kom til makten i Frankrike allerede i 1799, Som keiser i Frankrike la Napoleon nesten hele Europa under seg gjennom dristig, og besluttsom krigføring, og han lyktes ekstremt godt i det aller meste han foretok seg helt frem til det spektakulære nederlaget mot tsarens Russland høsten 1812. Etter dette klarte Napoleon aldri helt å komme tilbake til den maktposisjon og status han hadde, og etter 1815 ble han deportert til St. Helena, hvor han døde 5. mai i 1821. For oss fremstår Napoleon på vei mot toppen som en mann med mot, besluttsomhet, ekstremt gode strategiske egenskaper, og som en tydelig leder.

5. Teori og drøfting

5.1. Underproblemstilling 1

I hvilken grad hadde Napoleon Bonaparte en kongstanke?

5.1.1. Teoretisk grunnlag

“Jeg må! Jeg må!; så byder mig en stemme i sjælens dyb, - og jeg vil følge den. Kraft ejer jeg, og mod til noget bedre, til noget højere, end dette liv.”

Ibsen (Kittang, 2002, s. 13)

Dette er Henrik Ibsens første ord som forfatter i hans første utgitte skuespill “Catilina” (1850). Disse ordene, forteller oss noe som skal prege Ibsens forfattergjerning, og især hans hovedpersoner de neste årene.

Dette “noe” er en draging, eller et kall, til å gjøre noe, til å endre noe, til å gå inn i grunnlaget for vår eksistens og skape noe nytt. Disse personene har “evne og vilje til sjølvoverskriding eller sjølvpotensialisering” (Kittang, 2002, s. 13).

Bjartveit og Eikeset (2020) drar også klare forbindelser til Nietzsche og hans tanker om vilje til makt og menneskets nødvendige selvoverskridelse for å kunne skape en ny verden ut fra sitt bilde eller sine tanker.

Denne ideen om et kall er helt grunnleggende forbundet med Ibsens eget begrep “Kongstanken” som han introduserer i stykket “Kongs-Emnerne” fra 1863.

For å kunne drøfte om Napoleon hadde en kongstanke, og hvordan denne eventuelt så ut er det viktig å vite hva en kongstanke er.

Kongs-Emnerne handler om Håkon og Skule som kjemper om å bli Norges konge. Første akt ender med at Håkon blir kronet til konge, noe Skule aldri finner seg til rette med, og han utfordrer derfor Håkon til kamp om kronen.

Utover i stykket ser vi at Håkon og Skule har to forskjellige innganger til hvorfor de ønsker kongetittelen så sterkt. Skule har i mange år vært nær makten. Han har jobbet seg opp gjennom hardt arbeid over mange år, og ser nå at det kun er Håkon som står mellom han og kronen. Skule ser på kongekronen som noe som er rettmessig hans eiendom fordi han har jobbet hardt, gjort de rette tingene.

Håkon derimot føler kongemakten som et kall, og som en plikt som er pålagt ham. Håkon presenterer en tanke til Skule, en tanke som sier hvorfor han ønsker kronen, og hva han skal gjøre med den: “Norge var et rige, det skal blive et folk” (Ibsen, 1863, s. 118). Han sier videre at det er dette han som Norges konge skal få til og at denne gjerningen er det Gud som har lagt på hans skuldre.

Skule fornekter denne tanken, som han senere kaller kongstanken, og kaller den djevelens verk. Han samler sine menn og drar til Nidaros for å la seg krone før han bekjemper Håkons menn og blir Norges eneste konge.

Men noe plager Skule. Selv om han nå har fått den kongemakten han har drømt om hele livet klarer han ikke å finne roen. I fjerde akt finner vi ham, vandrende hvileløst omkring i natten, og det begynner å gå opp for ham at han kanskje ikke er den rettmessige kongen. “Siden Håkon talte disse galmandsord står han stadig for meg som den rette konge (Ibsen, 1863, s. 136.)

Videre introduserer Ibsen ordet kongstanke i det norske språk når Skule reflekterer over om det er mulig å stjele en kongstanke fra en annen når han sier "Kan et kongs- emne tage kongsgerningen på sig, således som han kan tage kongskåben på?", og videre " Siden Håkon talte sin store kongstanke ud, ser jeg ingen anden tanke i verden, end den ene" (Ibsen, 1863, s. 139).

Som vi ser av den korte oppsummeringen over berører Ibsen i dette stykket flere interessante perspektiver på lederskap.

I skillet mellom Håkon og Skule ser man det som Abraham Zaleznik (1977) trekker opp som et skille mellom det å være administrator, og det å være leder. I dette stykket ser vi klart at det er Skule som er administratoren og vektlegger å holde fast på tingene slik de har vært, og å gjøre de rette tingene innenfor de rammer som allerede er satt. Skule er ikke en gang i stand til å se utover dagens verdensorden, har ikke noe begrep om slike muligheter som Håkon ser.

Administratoren Skule ser på stor innsats og hardt arbeid over mange år som grunnlaget for at han skal få makten. Håkon derimot er en leder. Håkon ønsker å forandre Norge. Håkon ser ut over det rammeverket som er der i dag, han har en visjon om hvordan ting skal være, og i den visjonen finner han drivkraften til endring, koste hva det koste vil. Dette poenget understrekes av Bjartveit og Eikeset (2020, s. 224) som skriver at "Det er et skille mellom ledere og administratorer, og kongstanken synes å markere denne skillelinjen."

Dette er også noe vi ser igjen i moderne ledelsesteori gjennom begrepet transformasjonell ledelse (Bass & Riggio, 2006) som blant annet identifiserer ledelse og ledere gjennom nettopp klare visjoner og å utfordre og oppfordre til ny tenkning (Bjartveit & Eikeset, 2020).

Bjartveit og Eikeset (2020) framholder også at det dette i seg selv ikke er nok for å forklare hva en kongstanke er. Kongstanken er ikke et begrep som lett lar seg forklare eller i lys av moderne ledelsesteorier, og de trekker også inn perspektiver fra Karl Weick og hans teorier om Sensemaking samt Conger & Kanungos teorier om karismatisk og visjonær ledelse som forklaringsmomenter på hva en kongstanke er.

Som vi ser er ikke kongstanken et enkelt begrep å forklare, men ifølge Eikeset (2023) kan man peke på tre elementer, som vi har vært innom ovenfor, som må ligge til grunn for at noe skal være en kongstanke.

Det første er at kongstanken må være personlig, og ha en eksistensiell karakter. Dette betyr at kongstanken ikke kan løsrives fra eieren, men at hele dens troverdighet står og faller på eieren. Man kan ikke bare ikle seg en annens kongstanke som en kongskåpe som Skule er inne på i stykket.

I tillegg skal kongstanken være handlingsorientert, og det må det være en vilje til å realisere en idé. Denne viljen kan være selvovertredende, og man kan handle ut fra det kallet til å realisere ideen eller visjonen som vi var inne på ovenfor.

Til slutt må en kongstanke være kollektivistisk, altså strekke seg ut over personen selv og angå fellesskapets interesser.

I vår videre drøfting skal vi forsøke å se på om Napoleon hadde en kongstanke til grunn for sine handlinger, og hva denne kongstanken eventuelt var.

Deretter skal vi teste denne eventuelle kongstanken opp mot de tre elementene personlig, handlingsorientert og kollektivistisk.

5.1.2. Drøfting

Om Napoleon hadde en definert kongstanke finnes det nok ikke noe klart svar på.

Likevel finnes det både i hans egne ord, og i hans handlinger som er tolket av ettertiden spor av noe vi kan formulere som en kongstanke i denne oppgaven.

Lindqvist (2004) skriver følgende: “Han hadde en visjon om et forent Europa hvor det hersket fred og harmoni, med samme valuta, og samme lovverk. Og selvsagt under det franske flagg, og under den samme herskeren – han selv ...” (s.11).

Napoleon selv ga også uttrykk for sine tanker om fransk overlegenhet som kan settes inn i denne konteksten: “It is my wish that the title of Frenchman should be the best and most desirable on earth; that a Frenchman traveling through any part of Europe may think and find himself at home.” (Napoleon, referert i *Yeprémyan 2021*)

Napoleon sa også: “... the United States of Europe would become a possibility... I wished to found a European System, a European Code of Laws, a European judiciary; there would be but one people in Europe.” (Napoleon sitert i McLynn, 1998, s. 664)

På St. Helena omtalte han også disse planene: “... In this state of things, there would have been some chance of establishing, in every country, a unity of codes, principles, opinions, sentiments, views, and interests .... Why might not my Code Napoleon have served as the groundwork for a European Code, and my Imperial University have been the basis of a European University? Thus, the whole

population of Europe would have become one and the same family; and every man, while he travelled abroad, would still have found himself at home.”

(Napoleon, referert i *Yepremyan 2021*)

Som vi kan se ut fra disse sitatene så kan vi ane en del av Napoleons tanker og planer som styrte hans handlinger som konsul og keiser. Hvis vi skal driste oss til å oppsummere disse tankene til noe vi kan kalle en kongstanke kan denne se slik ut:

“Å samle de europeiske nasjoner, etter revolusjonens prinsipper, som ett folk, i fred og harmoni, under samme lover, under samme, Franske, hersker”

Samtidig skal vi også være oppmerksomme på at noen av disse sitatene har kommet fra Napoleon etter at han var sendt til St. Helena, og at de derfor nok bærer preg av etterrasjonalisering og et sterkt behov for å styre fortellingen sin i et mer fordelaktig spor for seg selv.

Selv om dette selvsagt ikke viser hele bildet om Napoleon så vil vi likevel ut fra det materialet vi har jobbet med ta utgangspunkt i at det i stor grad dekker mye av det Napoleon jobbet for etter at han kom til makten. I den videre drøftingen skal vi legge denne tanken under lupen og drøfte den i forhold til de tre elementene som en kongstanke skal inneholde, nemlig at den er personlig, handlingsorientert og kollektivistisk.

Var Napoleons kongstanke personlig?

“They seek to destroy the Revolution by attacking my person. I will defend it, for I am the Revolution” Napoleon (Roberts, 2014, s.341)

Et interessant moment i første omgang er å dra paralleller fra Napoleons tid til epoken som stykket “Kongs-emnerne” foregår i. Både Napoleon og Håkon og Skule opererer i epoker og land som er sterkt preget av splittelse, kaos og krig hvor kampen om sannheten og å utnytte kraften i situasjonen er sentralt i begge tilfeller. Hvis vi følger Zaleznik (1977) sine tanker om ledere som er aktive, og i forkant, som skaper ideene, og som har et personlig forhold til målene så er det akkurat slike typer disse epokene skaper rom for. Som vi ser av sitatet ovenfor så identifiserer Napoleon seg så sterkt med revolusjonens ideer at han mener at han selv personifiserer disse ideene. Dette sier også noe om hva slags personlig drivkraft som ligger bak de handlingene Napoleon utfører på sin reise mot toppen.

Napoleon viste egenskapene til en leder i hele sin karriere. Han var aldri fornøyd med det bestående, og skulle hele tiden sprengte nye rammer for å oppfylle sin visjon av hvordan ting skulle være. Dette er jo selvsagt, Napoleon var jo revolusjonen! Resultatene av dette ser vi veldig godt både i måten han utfordret det etablerte internt i Frankrike, men også i hvordan han gang på gang gikk i krig både for å utvide fransk territorium, men også for å forsvare sin visjon av Frankrike mot de andre etablerte stormaktene.

Napoleon var fra ung alder en ivrig leser både av faglitteratur og skjønnlitteratur innenfor flere sjangere, noe som inspirerte ham både i ungdomsårene og senere. Napoleon ble outsidersen som brukte tiden på å skaffe seg kunnskap fremfor å leke med sine skolekamerater, noe han selv også kommenterer: «... jeg levde som en bjørn .... Alltid alene på det lille rommet mitt med bøkene mine ... mine eneste venner» (Napoleon, referert i Bell, 2015, s. 16).

Lesingen og de ideene han fikk derfra førte også til at han utviklet et syn på revolusjonen i 1789 som avvek fra synet man vanligvis hadde i de miljøene Napoleon hadde vært i frem til da. Hverken i den korsikanske adelen eller i militærskolen han gikk var det i stor grad støtte for revolusjonen og dens ideer. Napoleon derimot, hadde, blant annet gjennom sin lesning, utviklet stor sans for idealene i opplysningstiden som blant annet Rousseau og Voltaire fremmet i sine skrifter. Han var heller ikke noen forkjemper for monarkiet, så kongens fall var også helt i tråd med hans tanker. (Roberts, 2014) Dette viser at Napoleon helt fra ung alder fikk et personlig forhold til, og sto opp for sine egne ideer og tanker helt uavhengig av hva folk rundt ham måtte mene, og at noen av idealene som ligger i kongstanken hadde vært der tidlig.

Ser man dette litt fra den andre siden så var Napoleons store helter erobrere som Julius Cæsar, og Alexander den store. Begge disse var kjente for å være noen av tidenes største imperiebyggere, og Napoleon refererer til disse i ulike sammenhenger. Ifølge Roberts (2014) så gjorde han lite for å skjule sin beundring for Cæsar som både reformator og nasjonsbygger. Det samme perspektivet drar Nester (2020) fram i forhold til erobringen av Egypt som også hadde vært en av Cæsars store erobringer. Vi finner det også igjen under kroningen hans som keiser i 1804 hvor han blant annet bar to kroner hvor en representerte det romerske imperium, og den andre var en kopi av kronen til Karl den Store.

(Roberts, 2014). Kildemateriellet tyder derfor på at han på mange områder var veldig opptatt av å måle seg med disse heltene han hadde hatt med seg helt fra bøkene han leste om dem i barndommen, I det perspektivet kan man derfor diskutere i hvor stor grad Napoleons kongstanke egentlig er personlig, eller om den er lånt fra disse forbildene. Samtidig kan man argumentere for at de ideene som vi oppsummerte til Napoleons kongstanke langt på vei overgår det heltene hans oppnådde, og man kan ane at det ligger en drivkraft i å ikke bare kopiere sine helter, men å overgå dem.

Noe som går igjen i veldig mange kilder om Napoleon er den ekstreme arbeidsmengden han la ned hele tiden for å oppnå det han ville uansett om det var gjennom lesing i barndommen, kampen for frigjøring av Korsika, på slagmarken som general eller i politikken som konsul og keiser. Som keiser brukte han vanligvis kun ti minutter ved bordet for å spise fordi at han anså tiden han brukte der til å være “already a corruption of power” (Napoleon, referert i Roberts, 2014, s. 470). Det samme gjaldt sovevanene hans, og han sov kun når han måtte, og ofte ikke mer enn en time om gangen. Hans finansminister Comte Molè sa følgende om sovevanene til keiseren; “ If he slept, it was only because he recognized the need for sleep and because it renewed the energies for later. (Roberts, 2014, s. 470). Dette tyder på en sterk iboende og eksistensiell vilje til å gjøre alt både for egne ambisjoner og for ambisjonene han hadde på vegne av Frankrike, og da for å gjennomføre kongstanken han hadde.

Et annet interessant aspekt ved Napoleon er at han tok med seg de hærføreregenskaper og sin opptreden i krig som han hadde hatt stor suksess med som ung general også inn i konsul- og keisertiden. Napoleon bodde under samme kummerlige forhold som sine soldater, og han brukte mye tid på å gå eller ri rundt til soldatene for å snakke med dem, oppmuntre dem og motivere dem for det som måtte komme. Dette gjorde han blant annet kvelden før slaget ved Austerlitz i desember 1805, og blant soldatene skapte dette lojalitet og motivasjon for å vinne krigen for keiseren (Roberts, 2014). Denne opptredenen i krig som både utsetter han for kummerlige forhold, men ikke minst for en enorm personlig risiko viser for oss at det lå noe dypt personlig og eksistensielt i dette for Napoleon.

Var Napoleons kongstanke handlingsorientert?

Ifølge Nietzsche (2022) er overmennesket jordens og menneskehetens mål. Nietzsche trekker opp nødvendigheten av menneskets selvovervinnelse og selvoverskridelse for at overmennesket skal kunne komme til liv.

Denne selvovervinnelsen kobler Nietzsche (2022) til vilje til makt gjennom Zarathustras tale om selvovervinnelse:

“det som ikke er, kan ikke ville, men det som alt er til, hvorledes kunne nå det fremdeles strebe etter å være til! Bare der det er liv, er der også vilje: men ikke vilje til liv, men – slik lærer jeg deg det – vilje til makt!” (s. 129)

Makt i denne konteksten handler ikke om makt over andre, men er utledet fra det tyske verbet “machen” som betyr å gjøre noe. Altså snakker vi her om en skaperkraft, en skaperkraft som er nødvendig for at mennesket skal kunne forme sin nye verden etter at Gud er død, og tomheten råder, eller som Bjartveit og Eikeset (2020) fremholder: “Derfor må et menneske overvinne seg selv, overskride seg selv for å skape sin verden” (s. 221).

Dette er parallelt med hvordan Napoleons eget liv har vært. Napoleons reise fra å være en ung outsider fra Korsika til å bli keiser av Frankrike er i seg selv et eksempel på selvovervinnelse for å skape en ny verden for seg selv. Et interessant moment her er hvordan Nietzsche selv beundrer Napoleon som et eksempel på overmennesket (Glenn, 2001) I sin artikkel trekker Glenn fram hva Nietzsche beundrer hos Napoleons som blant annet hans forente sjel, hvordan denne følges av instinkt og egoisme som igjen driver Napoleon fra seier til seier uten tanke på risiko eller i det hele tatt muligheten for at han kan feile.

I det Napoleon ble førstekonsul begynte han på en enorm reformering av Frankrike. Napoleon hadde en tanke om hvor han ville, og ingenting skulle hindre ham i å oppnå dette. I løpet av kort tid ga han folket religionsfrihet, og konsulatet aksepterte den katolske kirken som den offisielle kirken til hovedtyngden av franskmenn. Samtidig ble dette gjort på en måte som gjorde at kirken ikke fikk tilbake den makten og de enorme eiendommene de hadde før revolusjonen. På denne måten sikret han både at han ikke fikk en sterk kirke mot seg, og at han fikk godvilje av en stor del av folket som var troende på tross av at revolusjonen hadde avskaffet den katolske kirken i landet. Den største reformen han gjorde var å

innføre det som ble kalt Code Napoleon som var en total omstrukturering av fransk lov-, og rettssystem som ble gjennomført i løpet av tre år og innført i hele det franske imperium i mars 1804 (Roberts, 2014). Mesteparten av de store reformene han gjennomførte ble utført mellom juli 1800 og mai 1803, noe som tyder på en enorm handlekraft og gjennomføringsevne. Napoleons egne ord angående dette viser også at gjennomføringen av reformer som skulle bli stående i lang tid var en veldig viktig del av arbeidet hans framover, og han sier blant annet at “We have done with the romance of the Revolution, we must now commence its history” (Napoleon, referert i Roberts, 2014). For oss forteller dette noe om en mann som har sett nok av drømmer, og isteden vil se handling, og dette understreker handlingsorienteringen i kongstanken hans, altså vilje til makt, til å skape noe nytt.

Napoleon viste på mange områder en veldig handlingskraft både i form av en trang til å få ting gjort, men også i form av å gjøre det som situasjonen krevde uten at han nødvendigvis hadde fullmakter eller støtte for handlingen. Et godt eksempel på det siste er hvordan han håndterte direktoratet i forbindelse med krigene i Italia fra 1796-1797. I starten av 1796 hadde han ikke kunnet signere en våpenhvile med Piemonte uten direktoratets tillatelse, men fram mot høsten 1797 hadde han på eget initiativ signert fredsavtaler med Roma, Napoli, Østerrike og Venezia i stor grad uten at direktoratet hadde vært involvert. (Roberts, 2014). Også i keisertiden ser vi dette med pliktfølelsen for å gjøre de handlinger som måtte til for å sette kongstanken sin ut i livet. Historien er på mange måter delt i synet på om Napoleon var en krigshisser og en erobrer, eller om han i stor grad kriget som følge av at han ble angrepet. Det er uansett ikke noen tvil om at Napoleon aktivt gikk inn for å forsterke Frankrike gjennom å utvide territoriet og innflytelsen de hadde i Europa, og mye tyder på at dette er noe Napoleon i sterk grad vurderer som nødvendig for å oppfylle kongstanken, noe han selv også skriver i et brev til Josephine i mars 1807 etter slaget i Eylau; “I can do other things than just conduct wars, but duty comes first” (Napoleon. Sitert i Roberts, 2014). Her ser vi spor av at han selv ser på at det han ønsker å oppnå er en plikt eller et kall, som krever handling i form av krig, og dette viser også handlingsorienteringen i kongstanken hans.

Var Napoleons kongstanke kollektivistisk?

“There must be a superior power which dominates all the other powers, with enough authority to force them to live in harmony with one another – and France is best placed for that purpose” (Napoleon, referert i Roberts, 2014, s. 527)

Noe som taler for at Napoleons ideer og handlinger var kollektivistiske er måten han innførte reformer på i de områdene han okkuperte. Både i de italienske områdene, på Malta, i Egypt, og andre steder hvor Napoleon var ble det straks innført store og små reformer blant annet i forhold til klassesystemer, økonomi, religion og utdanning. Dette var innføring av ideer som var i tråd med den franske revolusjonen, og selv om de høyere klassene kjempet mot, i og med at de ofte mistet mange av sine privilegier som følge av disse reformene, så dette ble naturlig nok positivt mottatt av veldig mange i de okkuperte områdene. Som sitatet ovenfor impliserer så ser Napoleon på sine erobringer og sin kongstanke om en dominant fransk stat i Europa som en måte å faktisk skapet fred og harmoni i et Europa som på den tiden er preget av krig og uroligheter, og hadde vært det i lang tid. Som vi har diskutert tidligere så har revolusjonens ideer stor gjenklang hos Napoleon, og selv om man kan diskutere hva slags versjon av disse ideene som falt best i smak hos ham så tyder mye på at det ligger et genuint ønske om en forandring til grunn for det han gjør. En forandring fra den undertrykkende samfunnsmodellen som rådet før revolusjonen i 1789 til et nytt, fredelig og mer likestilt Europa med Frankrike som dominerende makt som skal bedre vilkårene til folket.

Dette førte til at når Napoleon vant sine kriger så var det ekstremt viktig at de fikk på plass ny administrasjon umiddelbart slik at de også kunne vinne freden (Roberts, 2014). Napoleon selv uttrykte det franske selvbildet i et brev til en italiensk astronomi i 1796: “All men of genius, everyone distinguished in the republic of letters, is French, whatever his nationality” (Napoleon, referert i Roberts, 2014, s. 97). For Napoleon var det viktig å sikre denne innflytelsen når freden kom slik at man faktisk kunne skape det Europa han drømte om til det beste for folket, og ham selv.

Selv om mye av Napoleons ettermæle dessverre dreier seg om krig og erobring skal man ikke underslå hvilken rolle han spilte i å reformere Frankrike. Napoleon selv ønsket å ta Frankrike fra et føydalsamfunn til en moderne nasjonalstat, og brukte årene som førstekonsul til å innføre mange reformer innen utdanning,

religion, økonomi, kultur, og ikke minst med innføringen av Code Napoleon som skulle ta Frankrike mange skritt fremover som vi også var inne på ovenfor.

Vi kan også i Napoleons liv og virke se en utfordring rundt det kollektivistiske synet på kongstanken, og det går på i hvilken grad en tanke må være kollektivistisk for å representere en kongstanke. Napoleon er etter vår forståelse av han en meget tvetydig mann hvor paradoksene i mye av det han gjør er veldig sterke. Et veldig viktig poeng i Napoleons fremgang fram mot keisertiden, og etterpå er hvordan han brukte sine egne og Frankrike sine fremganger til å berike seg selv, sin familie og sine venner. Her kan man jo ane at det kan ligge andre motivasjoner bak, enn akkurat det som kommer fram rundt den kongstanken vi har ant i denne underproblemstillingen, og at det var viktigere å få prioritert seg selv og sine nærmeste enn fellesskapet som sådan. Ut fra dette kan man da argumentere for at kongstanken ikke var kollektivistisk.

Samtidig kan man jo benytte det som et grunnlag for å utfordre teorien litt. Må utgangspunktet være kollektivistisk for at vi skal kunne snakke om en kongstanke? Hvis man da tar den vinklingen, og sier at utgangspunktet for å gjøre det han gjorde var egoistisk snarere enn kollektivistisk, betyr det da at det ikke finnes en kongstanke? Reformene, Code Napoleon, og alt det andre Napoleon gjorde som var positivt for massene lever fortsatt uavhengig av om grunnlaget for kongstanken delvis var egoistisk.

5.1.3. Konklusjon og ny forforståelse

Ut fra det vi har sett i kildematerialet, og som vi har vist eksempler på gjennom drøftingen så mener vi at vi kan si at Napoleon hadde en klar kongstanke som han brukte sin tid som konsul og keiser for å få gjennomført. Napoleon var et barn av revolusjonen, og brukte urolighetene og mulighetene som dukket opp på grunn av alle omveltningene i samfunnet til å skaffe seg muligheten for å gjennomføre kongstanken sin.

Vi mener at vi har grunnlag for å si at kongstanken til Napoleon var dypt personlig forankret selv om man kan hevde at han nok hadde fått sterk inspirasjon fra sine forbilder i bl.a. Cæsar og Aleksander den store. Som vi nevnte ovenfor, kan vi kanskje tolke en personlig drivkraft i det å overgå sine helter.

Vi mener også at vi uten tvil kan si at kongstanken til Napoleon var sterkt handlingsorientert. Napoleon viste gjennom hele sitt liv sterk handlekraft og vilje

til makt gjennom selvovervinnelse, og dette tok han også med seg helt til toppen av maktens tinder, og videre til det siste.

Når det gjelder det kollektivistiske i kongstanken ser vi en tvetydighet i kildematerialet. Vi ser at mye av reformene, og de nye lovene er til fellesskapets beste, og det er ingen tvil om at disse er med på å skape et moderne Frankrike som stod langt fra det landet som var undertrykket av kongen, adelen og kirken før revolusjonen. Samtidig er det nok også en del egoistiske motiver bak denne utviklingen og Napoleon så nok også behovet for å ha folket på sin side for å konsolidere sin egen makt, noe som drar kongstanken litt bort fra det kollektivistiske. Samtidig som at dette tilsynelatende kan gjøre kongstanken svak på dette punktet ser vi at det nødvendigvis ikke trenger å være et motsetningsforhold mellom den egoistiske måloppnåelsen til Napoleon og den kollektive samfunnsforbedringen han faktisk gjennomførte.

Vi ser i mye større grad enn vi trodde på forhånd at det hele tiden lå elementer av humanitet, likhet for loven og et genuint ønske om å skape en felles europeisk "stat" med ett folk som levde sammen i fred og harmoni.

5.2.Underproblemstilling 2

I hvilken grad var Napoleon en karismatisk leder?

5.2.1. Teoretisk grunnlag

Ut fra vår forforståelse vil Napoleons grad av karismatisk ledelse kunne være en forklaringsfaktor knyttet til hans vei frem til keiser tittelen. Dette fordi man kan benytte teori om karismatisk ledelse til å belyse hvordan Napoleon utøvde sin ledelse. Den tyske sosiologen Max Weber var den som introduserer begrepet karismatisk ledelse til den sekulære verden gjennom sin tredelte typologi av autoritet. Vi har støttet oss til Conger & Kanungo (1998) som var blant de først innen strukturert forskning av begrepet og som har etablert et rammeverk, og en modellering for å forstå karismatiske ledelse. Her påpeker de at selve ordet karisma er gresk og henviser til en nådegave fra gud.

Conger og Kanungo (1998)) har utviklet en adferdsmodell som vektlegger observerbare adferdstrekk hos lederen. Modellen ser på aksene mellom karismatiske- og ikke karismatiske ledere og da gjennom 3 faser. Disse fasene er ifølge Conger & Kanungo (1998) Fase 1; sensitiv i forhold til den miljømessige konteksten, fase 2; fremtidsvisjon og mål og fase 3; måloppnåelse av visjon.

Sensitiv i forhold til den miljømessige konteksten.

Karismatiske ledere har noen spesielle særtrekk som er positiv for en organisasjon, de er kritiske til status quo gjennom en høysensitiv evne til å evaluere både det fysiske, men også det sosiale miljøet de er en del av. Når det kommer til det fysiske, gjøres betraktningen ut ifra potensialet for å kunne lykkes med sin strategiske plan og handlinger for å møte virksomhetens visjon.

Som Conger & Kanungo (1998) påpeker, vil en karismatisk leder søke aktivt opp eksisterende og mulige mangler i status quo. Disse gapene vil en karismatiske leder benytte som et påskudd til å kunne gjøre radikale endringer.

Conger og Kanungo (1998) viser til følgende eksempel, "når en organisasjon er dysfunksjonell eller når den står ovenfor en krise, kan ledere finne det til sin fordel å gå inn for radikale endringer, og dermed øke sannsynligheten for å fremme et karismatisk bilde av seg selv" (s. 52). Sagt på en annen måte vil en karismatiske leder kjennetegnes gjennom innovative og handlingsorienterte aktiviteter. Trekker man inn begrepene administrator eller leder, vil det være et tydelig skille mellom disse, og en karismatiske leder vil betegnes som leder med stor L. Det vil derfor være katastrofalt å forsøke å plassere en karismatiske leder inn som en administrator.

Fremtidsvisjon og mål

En karismatisk leder vil på lik linje med andre ledere gjøre sine vurderinger for å kunne realisere virksomhetens mål. Men karismatiske ledere skiller seg ut gjennom at de knytter følelser til sin strategiske visjon, samt hvordan de formulerer målet. Som Conger & Kanungo (1998) viser til i sitt eksempel, jo mer utopisk eller hårete målet er, jo lengre unna vil det være status quo, det vil dermed påkrevne lederen å være desto mer ekstraordinær i sin visjon. Når så lederen lykkes i å endre de man leder, vil lederen oppleves som karismatisk, som det blir påpekt, lederen har klart å legemliggjøre sin visjon.

Det er gjennomført en del forskning på hva som ligger i overbevisende kommunikasjon, Conger & Kanungo (1998) sier det slik: «Man må være en troverdig kommunikator, hvor troverdigheten kommer fra å projisere et bilde av å være en sympatisk, pålitelig og kunnskapsrik person» (s. 54)

Conger & Kanungo (1998) beskriver det som, den idealiserte visjon gjør imidlertid lederen til en beundringsverdig person som fortjener respekt og som er en verdig kilde til indentifisering, etterligning og inspirasjon. Det er dette aspektet

av den idealiserte visjon som gjør dem karismatiske. Formålet fra lederen er å skape en fordelaktig balanse i favør av ønsket endring, her vil et viktig element være å legge stor vekt på det positive i fremtidsvisjon, og det negative i nå situasjon. Lederen vil gjennom dette scenariet og en sterk personlig identifikasjon av ønsket fremtidsvisjon påvirke de man leder til å faktisk ønske å bli ledet i den retningen. Conger & Kanungo (1998) viser til Path-goal-teorien, hvor formålet er å ikke bare overbevise verbalt de man leder, men også som Conger & Kanungo (1998) beskriver: «gjennom å benytte uttrykksfulle handlingsmåter som, verbale, nonverbale, overbevisende retorikk, kraftfull energi, utseende og antrekk, utholdenhet, å ta høy personlig risiko og overbevise gjennom sterk motivasjon og entusiasme at man som karismatiske leder arbeider med inntrykkshåndteringen» (s. 55).

Måloppnåelse av visjon

En visjon uten måloppnåelse er kun en drøm, eller i verste fall et mareritt, en leder som lykkes med å virkeliggjøre sin visjon kjennetegnes gjennom flere elementer. Sentralt i denne prosessen er lederens evne til å kunne påvirke de som følger lederen. Her ser man at evnen til å kunne fremvis en ukonvensjonell ekspertise, eller viljen til å ta en høy personlig risiko som omfatter både økonomiske konsekvenser, så vel som muligheten for å kunne bli avsatt eller degradert, er med på å bygge opp den nødvendige tilliten. Som Conger & Kanungo (1998) påpeker “Jo høyere den åpenbare personlige kostnaden eller offeret for det fellesmålet er, desto større er troverdigheten til en leder. Jo mer lederen er i stand til å demonstrere at de er utrettelige arbeidere som er forberedt på å ta seg høye personlige risikoer eller pådra seg høye personlige kostnader for å oppnå sin felles visjon, jo mer reflekterer de karisma” (s. 56).

Conger & Kanungo viser også til Sheila M. Puffer som finner støtte for dette gjennom sin forskning, som sier at, jo mer man lykkes jo mer tilskrives man større karisma og ekspertise. På mange måter kan man si “pendelen” svinger i den karismatiske lederens favør. Denne effekten vil man som leder kunne høste av, man vil fremstå med en viss “glorie.” Conger & Kanungo viser også til Meindl et al. som påpeker at denne glorie-effekten vil skape en illusjon om at lederen har kontroll over det ukontrollerbare. Conger & Kanungo (1998) tilskriver karismaen ut ifra to områder. Første delen bygger på evnen den karismatiske lederen har til å synliggjøre sin ekspertise og at denne overgår de mangler og det utilstrekkelige

som råder over status quo. Den andre delen gjøres gjennom evnen til å utforme ukonvensjonelle strategier og tiltak.

Vi har valg å drøfte Napoleon gjennom å se etter situasjoner som kan gi oss svar på elementene, personlige risikotagning, evne til å vise til ukonvensjonell ekspertise, strategier og tiltak, og hvordan dette førte til at han fremsto med en glorie-effekt. Selv om det er flere elementer her, så ser vi at disse bygger tett på hverandre og at det derfor er naturlig å se disse sammen i de eksemplene vi har valgt å fokusere på.

5.2.2. Drøfting

Vår drøfting bygger på anvendelse av teorien gjennom de 3 fasene, disse benyttes for å kaste lys over Napoleon som leder. Napoleons liv og virke hadde enorm påvirkning og innflytelse på mange, og han ble omtalt som svært karismatiske fra de han møtte. Som Lindqvist (2004) påpeker, hadde Napoleon en talegave som kom til sin rett i selskaper, i møter med rådgivere og medarbeidere, foran soldatene i farens stund eller i direkte personlige samtale. I slike tilfeller utstråle han energi og styrke; hans karisma påvirket alle. Napoleon hadde et sterkt omdømme og ble ansett som et geni. Noe også dronningen av Sachsen formidlet til sin bror keiser Frans i Wien; “Den som forsøker å måle seg med ham (Napoleon), gjør en stor feil, for større geni har aldri eksistert og kommer aldri til å eksistere” Lindqvist (2004, s. 399). Visjonen han hadde var også tydelig, han ville ha et forent «fransk»- Europa som kunne forholde seg til fred, harmoni en felles valuta og lovverk. Vi går nå i dybden for å drøft og forstå Napoleon og den nevnte omtalen som han har fått, nettopp for sin karisma?

Sensitiv i forhold til den miljømessige konteksten.

I en tid hvor Europa var preget av omfattende politiske, økonomiske og sosiale omveltninger hadde man en situasjon som var hurtigskiftende og uoversiktlig. Tiden og situasjon spilte med Napoleon og han sto stadig ovenfor situasjoner hvor han kunne vurdere det som skjedde. Slik vi forstår han, hadde han evnen til å kunne se situasjonene objektivt og fra et «fugle-perspektiv», men også hvordan han kunne gripe inn i den gitt situasjonene.

En hendelse som vi vet, hadde en betydelig innvirkning på ham var det mye omtalte «blodbadet i Paris». 10 august 1792 kimet kirkeklokkene og nye opptøyer var på vei, menn og kvinner bevæpnet med alt fra stokker, ljåer og gevær, iført

den røde revolusjonsluen stormet mot nasjonalforsamlingen. Napoleon ble nesten selv offer, han møtte en gjeng med våpen som krevde at han skulle proklamere «Leve republikken» noe som var lett å la seg overtale til det. Napoleon søkte sikkerhet å kunne observere det som nå skjedde, folkemengden sang kampsangen Allons enfants de la patrie (Marseillaisen) mens de gikk løs på Sivilgarden og hugget ned alle de møtte. Velklede kvinner gikk løs på de døde soldatene og skar av dem kjønnsorganene, rundt tusen personer ble massakrert i dette opprøret. Napoleon gikk etter slaget inn på slottsplassen å så galskapen, fortsatt kom opprørere løpende ut med smykker, kjoler og gull fra kongepalass. Dette var første gang han gikk over en slik slagmark, et syn han aldri ville glemme. (Lindqvist, 2004)

Dette hadde en dyp innvirkning på Napoleon, og var sannsynligvis bidragsytende til hans syn om at slike forhold var uakseptable, at det var nødvendig med et styresett som kunne kontrollere og forhindre slik situasjoner.

På den andre siden så han at skulle han vinne frem ble han faktisk nødt til å overgå disse grepene som befolkningen hadde utført. Skulle hans strategi og visjon nå frem måtte hans virkemidler bryte eller overgå de metodene som de revolusjonære benyttet. Som teorien påpeker er det et skille mellom administrator og leder, og med leder så assosieres dette med handlekraft. Vi har ingen garanti for at det var slik Napoleon tenkte, men sett ut ifra mange av de handlingene som vi trekker frem i denne oppgaven, så kaster hans handlinger et rimelig sterkt lys over at han ser hvor effektivt det er å handle sterkt, hurtig og med stor presisjon og dessverre med brutal kraft.

Napoleon registrert nok hvor ustrukturert revolusjonærenes fremferd var, en refleksjon som vi kan anta ble et viktig fokus for hans egne aksjoner.

Vi ser et annet eksempel, fra en av hans første situasjoner som aktiv leder i et slag. Ved slaget i Toulon i 1793 viste han hvordan han så muligheter som kunne støtte hans strategiske betraktninger og som ville bidra til en ønsket endring av status quo. Her fikk man se en leder som aktivt søkte opp og raskt handlet gjennom radikale endringer. Napoleon kom som en virvelvind, ved å holde nære kontakt med de politiske kommissærene fikk han raskt byttet ut inkompetente ledere som ble erstattet med hans gamle sjef du Teil. Han så straks at det også var behov for flere kanoner for å kunne befri Toulon, dette ble rekvirert og kom raskt på plass. Det er påfallende å se disse trekken rundt Napoleon, han er sensitiv i forhold til den konteksten han går inn i, holder en tett dialog med kommissærene som gir han

nødvending handlingsrom, han griper aktivt inn i situasjon og viser sterk handlekraft (Lindqvist, 2004).

Nesten to år senere viser Napoleon på nytt en utstrakt forståelse ovenfor situasjonen under det kjente opprøret fra rojalistene i gatene i Paris i 1795. Paul Barras var øverstkommanderende for sikkerhetsstyrken, og ifølge (Lindqvist, 2004) ble Napoleon innkalt til hovedkvarteret til Barras, fikk tre minutter på å bestemme seg om han var med eller mot dem. Napoleon respondert umiddelbart med å spørre; Hvor er kanonene? Nok en gang tok han kommandoen og rollen som leder for aksjonen, uredde og i front med sine soldater fikk han stilt opp kanonene i Paris sine gater. Som Bell (2014) trekker frem fra et senere slag som Napoleon ledet: “Han hadde et nesten fotografisk minne og evne til å visualisere posisjonene til titusenvis av menn i mange separate enheter, sammen med fremtredende detaljer om ammunisjon og forsyninger. Han kunne på et øyeblikk se hvordan han skulle manøvrere alt for maksimal effekt. Å kunne håndtere dette kaoset krever en handlekraftig leder fremfor en administrator” (s 26)

Med en slik innsikt og fotografisk overblikk, er det på det rene at Napoleon raskt kunne avdekke kritiske mangler og detaljer ved status quo, for så å gjøre radikale grep som indirekte da fremmer han som en karismatisk og handlekraftig leder. En ting er å kunne utøve handlekraft i situasjoner som åpenbart krever det, noe annet er å sette handling bak en større og mer kompleks visjon du står ovenfor. Brutale handlinger er en metode, vi har tatt frem et eksempel hvor det ikke i så stor grad lå brutalitet bak, men andre metoder.

19. mai 1798 satte Napoleon kurs for å erobre Egypt, og på veien dit seilte de innom Malta. Ifølge Roberts (2014) innførte han på øya fransk forvaltning og skrev ut fjorten forsendelser/dekreter som dekket og regulerte øyas fremtidige militære, marine, administrative, rettslige, skattemessige, leie- og politiordninger. I disse avskaffet han slaveri, adelstitler, føydalisme og ridderordenens våpen. Som Lindqvist (2004) nevner, ble det grunnlagt femten skoler for øyas ti tusen innbyggere, man skulle ikke gå i kloster før fylte 30 år, undervisningen skulle inneholde menneskerettigheter og fransk konstitusjon, samt man skulle sende seksti gutter til Frankrike hvert år, hvor de fikk gratis undervisning slik han selv hadde fått. Her ser vi en leder med handlekraft som evner å se det samfunnet han har kommet inn i, gjennom et reflekterte og kritiske blikk, klarer han å gjøre radikale endringer.

Fremtidsvisjon og mål

Napoleon hadde ifølge Lindqvist (2004) en grandios fremtidsvisjon, som var et forent Europa hvor det hersker fred og harmoni, med samme valuta og samme lovverk. Og selvsagt under fransk flagg og under den samme herskeren – han selv, og samme språk. Dette vitner om en leder som har et visjonært mål som bryter med status quo, og som gir Napoleon en motiverende energi. Han drives tilsynelatende ikke av personlig gevinst, men av en idealistisk målsetning om et bedre fremtidsbilde. Denne bragden gjenspeilet også hans omdømme, han ble sett på som en beundringsverdig person. Som teorien påpeker handler det om å sette seg utopiske mål som du også evner å knytte deg følelsesmessig til. Å hente frem følelser gjennom skildringer kan være vanskelig, men her har vi et sitat fra han selv som snakker direkte til oss hvor han reflekterer over at han ikke har nådd sitt fulle potensiale enda; «Jeg forsto at jeg var noe mer enn en vanlig general, at jeg kunne nå mål som jeg tidligere ikke en gang hadde våget å drømme om. Jeg så meg selv som kallet av skjebnen. Jeg forsto at jeg meget vel kunne bli hovedperson på den politiske arenaen» (Lindqvist, 2004, s.101).

Napoleon innså at man ikke kunne vinne frem kun med krig, men også det politiske spillet måtte beherskes, hvor han også ble svært sentral.

Å føle seg kallet er sterkt, og det er liten tvil om at han virkelig hadde en ekstremt kraftfull driv ovenfor sin egen visjon. Når det kommer til å utøve overbevisende kommunikasjon, som også er et trekk ved karismatiske ledere, så er det flere interessante metoder han benytter. Napoleon var den første etter Julius Cæsar som forstod effekten av propaganda. Han var tydelig ovenfor sine krigs kommunikéer, likeså arbeid han omhyggelig med de artiklene som skulle ut i franske aviser, han dikterte disse slik at han fremsto i et positivt lys og at de var velformulerte og spennende. Direkte tale for å motivere var også noe han behersket. Her tar vi med oss en tale før stormingen av broen ved Lodi 10 mai 1796 som åpnet veien til Milano. Lindqvist (2004) beskriver at øyenvitner har fortalt hvordan han talte, han forklarte stormingen av broen, men at han ikke var helt sikker på om han kunne stole på soldatene sine. Var de virkelig modige nok, ville de bare skyte i luften og late som de angrep. Han var spydig og hisset mennene opp til de grader at da signalet lød, trommene og orkestret spilte Marseillaisen og revolusjonssangen Heltene dør for friheten, var troppen så rasende at de kastet seg frem med et unisont brøl. De østeriske motstanderne ble så skremt at de hoppet i vannet og forsvant. Napoleon skapte et engasjement i sin favør og formålet ble oppnådd med

ønsket utfall. Dette gir oss en indikasjon på at han hadde evnen til å kunne være en stor kommunikator, og skape et overbevisende projisert bilde som hans soldater ble tent av.

For å utdype hans kreativitet i en tid hvor man ikke hadde dagens elektroniske hjelpemidler, så ser vi på reisen til Egypt i 1798.

Flåten med seilskip forlot Malta og skulle til Egypt, her hadde Napoleon sørget for å skrive ned en kunngjøring som ble lest opp samtidig på alle skip. Et klokt trekk, men budskapet inneholdt også en fremtidsvisjon. Lindqvist (2004) forteller at budskapet informerte om at man her sto ovenfor en erobring som ville få “uoverskuelig følger for verdens sivilisasjon og handel. Dere kommer til å tilføye engelskmennene et hardt slag før dere gir dem dødsstøtet. Vi kommer til å seier i alt vi gjøre - skjebnen er med oss” (s. 142). Et kløktig trekk og evnen til å projisere en fremtidsvisjon ovenfor de man leder. Vi ser i de overnevnte eksemplene hvordan Napoleon skapte engasjement rundt de målene og den visjon han hadde satt seg. Gjennom å bygge opp motivasjon hos sine soldater og tro på at de kunne overvinne det uovervinnelig fikk han økt tillit. Napoleon var ikke bare dyktig når det kom til det verbale, han sto skulder til skulder med sine soldater, og vant gjennom sin tid som leder 79 av sine 86 slag.

Måloppnåelse av visjon

Napoleon var en person som ledet ut ifra å ta høy personlig risiko. Han ville være der det skjedde, noe som ble demonstrert i det tidligere nevnte slaget ved Toulon. Napoleon grep mulighet til å ta over dette slaget som ikke hadde lyktes så langt, han så umiddelbart hva som var feil og hva som måtte gjøres.

Endring av status quo måtte til og det kjapt, inkompetente ledere ble som nevnt byttet ut, nye og flere våpen ble skaffet til veie, og 16 desember 1793 innledet Napoleon angrepet. Personlig red han i front på sin hest og ledet 2000 mann, det han nesten livet. Hesten ble skutt bort under han, og han fikk på slutten av slaget en engelsk lanse i låret, bene måtte nesten amputeres (Lindqvist, 2004). Denne hendelsen gir oss et bilde på hvilken risiko han var villig til å ta, en situasjon som beviste ovenfor de han ledet, at han ville ofre livet sitt for det mål og den visjon han satte seg. Dette kjennetegnet var noe som Napoleon beholdt gjennom hele sin karriere og livet ut, han ledet ofte slagene, skulder til skulder og i front med sine soldater, slik som 2 desember i 1805 under slaget ved Austerlitz. Som den eneste av tre keisere som møttes til slaget ledet han personlig sine soldater, han kom ut

fra morgentåken på sin hvite araber iført en enkel grå kappe, som ble et varemerke. Han viste alle sine menn at han var som dem og ville gå i front, i det øyeblikket brøt solen frem, og slaget omtales og huskes derfor som «solen over Austerlitz». Med en styrke som bare var halvparten så stor, klarte han med sine strategiske evner å utmanøvrere sine to fiender. Han kunne vise til kunnskap og ekspertise som overgikk alle. Seieren er omtalt som Napoleons mest briljante (Lindqvist, 2004). Etter seieren ropte Napoleon til sine soldater disse ord: «Mitt folk kommer til å hilse dere med glede, og dere kommer bare til å behøve å si, jeg var med i slaget ved Austerlitz, og de vil si, se der går en modig mann» (Lindqvist 2004, s. 258). Napoleon viste også heder og anerkjennelse til de falne soldatene i slaget ved at alle enkene fikk rett til å tilføye Napoleon til sine barn. Når han lykkes slik, kan vi trekke inn den nevnte «glorie-effekten». Han tilskrives evner til å kontrollere det ukontrollerbare og hans karisma vokser videre. Vi mener disse to eksemplene viser på en god måte hvilken stor personlig risiko han er villig til å ta, samtidig som han får kommunisert sin kunnskap og ekspertise gjennom sine handlinger.

5.2.3. Konklusjon og ny forforståelse

Støtte for de teoretiske elementene finnes i alle de tre fasene som er framstilt av Conger & Kanungo (1998). Napoleon fremviste en utmerket evne til å identifisere dysfunksjoner i ulike situasjoner, for så å gjennomføre radikale endringer når det krevdes, han utviste også stor vilje til å ta høy personlig risiko. Dette er synonymt med å være leder fremfor en administrator, og vi kan dermed ane konturene av den omtalte «nådegaven fra gud» Når det kommer til å kommunisere fremtidsvisjon og mål, er Napoleon særlig dyktig både innfor det verbale i form av overbevisende retorikk, men også det nonverbale igjennom kraftfulle handlinger og høy personlig risikotagning. Gjennom utallige seiere og sin enorme gjennomføringskraft bygger han opp en større og større fasinasjon rundt han som leder og om person. Dette gir grunnlag for den omtalt «glorie-effekt». Man får en illusjon av å tro at han kan utrette det umulige. Dette gir oss en ny innsikt og bekræftelse på at Napoleon var i stor grad en karismatisk leder.

5.3.Underproblemstilling 3

I hvilken grad var Napoleon Bonaparte en machiavellisk leder?

5.3.1. Teoretisk grunnlag

"...om menneskene kan man i sin alminnelighet si: de er utakknemlige, feige, begjærlige, hyklerske og bedragerske ..." (Macchiavelli 2003 s. 88)

Niccolò Machiavelli ble født i Firenze i 1469, og levde der fram til han døde i 1527. Machiavelli vokser opp i et Firenze som er styrt av Medici-familien noe som i stor grad betydde ganske stabile forhold i byen i denne perioden. Etter Lorenzo de' Medicis død i 1492 griper etter hvert munken Giralmo Savonarola makten i Firenze, og styrer byen med teokratisk jernhånd frem til han blir henrettet i 1498. I etterkant av denne henrettelsen stiger Machiavelli frem som en betydelig figur i det nye republikanske styresettet gjennom flere høye og betydningsfulle stillinger i administrasjonen i republikken. Et videre bakteppe for Machiavelli som man også kan tenke seg at har betydning for hans tenkning er også at han lever i et Italia som består av mange små og større bystater med store uroligheter og konflikter både innad i det vi i dag kjenner som Italia, og ikke minst med store trusler utenfra spesielt fra Frankrike og Spania. I dette kan vi også dra paralleller til det Europa Napoleon levde og virket i fra han ble født 300 år etter Machiavelli.

Tilstanden Italia er i på denne tiden er også noe Machiavelli kommenterer på i kapittel 26 i Fyrsten hvor han søker etter en ny leder som skal bringe Italia heder og ære igjen; "... måtte Italia falle så dypt som hun nå har gjort i en trelldom verre enn jødene, dårligere stilt enn perserne og mer splittet enn athenerne; uten leder, uten noen orden, slått og mishandlet, avkledd, herjet, overrent og offer for alle ulykker." (Machiavelli, 2003, s. 131)

Machiavelli er en av de mest omdiskuterte, og for mange, kontroversielle politiske tenkere vi noen gang har sett, og han er kjent for å være realpolitikkens far.

Tankesettet Machiavelli viser frem både i Fyrsten og i andre deler av sitt forfatterskap var en ny måte å tenke på, og samtidig er det en måte å tenke og beskrive politikk på, som for mange kan være vanskelig å ta innover seg selv i dag. Machiavelli beskriver selv sin innfallsvinkel i Fyrsten, hvor han skriver følgende; "... anser jeg det for riktig å finne frem tingenes virkelige sammenheng, og ikke nøye meg med deres fremtoning" (Machiavelli, 2003 s. 81). Bjartveit

(2004), beskriver han som at han vil “.. skildre verden slik den er. Rått og usminket vil han fortelle hva som virker. Den effektive sannhet, *verità effetuale*, blir hans mantra”.

Hva er så en machiavellisk leder? Ifølge Bjartveit (2004) kan man ikke bare trekke ut overfladiske enkeltelemer fra Machiavelli, men man må derimot se helheten i hans forfatterskap for å se hva han prøver å formidle, noe som Bjartveit beskriver som “Hvordan lede hvis mennesket ikke bare er godt?”

Vårt formål her er å svare på i hvilken grad Napoleon var en machiavellisk leder. For å kunne svare på det har vi likevel valgt å gjøre dette ved å fokusere på noen viktige begreper i Machiavellis forfatterskap, og drøfte hvordan Napoleons virke samsvarer med disse.

Det kanskje viktigste begrepet for å beskrive en leder i Machiavellis ånd er *virtù*. I Jon Bingens (2003) innledning til sin oversettelse av *Fyrsten* bruker han ordet *dygd* som oversettelse av *virtù* for å fjerne seg fra “.. de mange overtoner knyttet til formene “*dyd*” og “*dydig*” (s. XX). For det er her Macchiavelli skiller seg fra andre med at han mener at disse dydene ikke er nok for å lykkes som leder i den virkelige verden hvor mennesket drives av ambisjoner og begjær. Her trengs det noe mer, og *Virtù* slik som Machiavelli beskriver det er dermed noe annet enn *dyd*. Machiavelli trekker også opp et skille mellom *virtù* og *Fortuna* eller *forsynet* som det heter i Bingens oversettelse. “... vil vanskene med å beholde makten være større eller mindre, alt eftersom den nye fyrsten i større eller mindre grad besitter *dygd*. Skal man fra privatmann kunne bli fyrste, forutsetter dette enten *forsynets* medvirkning eller en stor *dygd*, og det later til at disse er svært uforenelige størrelser” (Machiavelli, 2013, s. 28). Bjartveit (2004,) skriver også at “*Virtù* for Machiavelli blir noe annet enn de klassiske dydene. *Virtù* defineres som kraft og styrke. Det innbefatter besluttsomhet, hensynsløshet og mot, men også kløkt og evnen til å forstå mennesker” (s. XVIII) Videre skriver Bjartveit at “*Virtù* består i å være både et beist og et menneske” (s. XIX). I drøftingsdelen vil vi konsentrere oss om elementene mot og hensynsløshet når vi drøfter Napoleon som leder opp mot begrepet *Virtù*.

Machiavelli skriver at det er to måter å kjempe på, nemlig med lov og med makt. Av disse tenker han at loven er menneskenes måte å kjempe på, og makten er dyrenes måte å kjempe på. Også her skiller Machiavelli seg vesentlig fra blant annet Cicero som mener at mennesket skal holde seg til det menneskelige, og unngå å bruke dyrets metoder (Bjartveit, 2004). Machiavelli (2003) skriver at det

ikke er nok å bruke kun lovens vei, og “Derfor må fyrsten vite å kunne være såvel dyr som menneske” (s. 91). Dyrets kampform bringer oss videre til det neste viktige begrepet for å beskrive en Machiavellisk leder, nemlig løven. Løven er dyret som angriper, som går på med krum hals uten å ense utfordringer eller farer den står ovenfor. Løven er besluttsom og modig og går inn med holdningen “alt eller ingenting”. Bjartveit (2004) beskriver løven som krigerheltene fra antikken, som dyret som “kjennetegnes ved energi, aktivitet og aggressivitet” (s. XX) og videre skriver han at “Den fortaper seg ikke i risikoanalyser og utredninger. Tvert imot gambler den og risikerer alt for å vinne.” (s. XX) Når vi skal drøfte Napoleon opp mot løvens egenskaper velger vi å begrense oss til det energiske og risikovilligheten i løven.

Det andre dyret Machiavelli trekker frem som forbilde for en fyrste som skal lykkes er reven. Løvens egenskaper er ikke nok, for selv med sin angrepsvilje, besluttsomhet og sitt mot er løven feilbarlig. “Løven vet ikke å beskytte seg mot fellene, mens reven er forsvarsløs mot ulvene. De som bare gjør som løven lykkes ikke” (Machiavelli, 2003, s. 92). Bjartveit (2004) beskriver Machiavellis rev som en luring “.. som kan lese det sosiale spillet og forstå mennesker” (s. XXII). Videre setter han reven inn i en kontekst med gatesmarte menn som ikke nødvendigvis har akademisk utdanning som sin styrke, men som likevel har stor forståelse for menneskenaturen og hvordan man kan manipulere denne. Dette er ifølge Machiavelli uvurderlige egenskaper hvis du skal lede i en verden hvor man må forholde seg til hvordan tingene faktisk, er og ikke hvordan de skulle vært. Machiavelli selv beskriver nødvendigheten av revens egenskaper i lederskap slik; “Den har lykkes mest, som best har visst å benytte seg av revens egenskaper. Det viktige er å kunne forskjønne en slik opptreden og vise dyktighet i sitt hykleri og sin forstillelse” (Machiavelli, 2003, s. 92). I vår drøfting av Napoleon fokuserer vi på revens evne til manipulasjon og forstillelse.

Videre skriver Machiavelli (2003) om fyrsten at “Han må likevel aldri unnlate å snu kappen slik at forsynet lar vinden blåse og handle slik situasjonen krever. Derfor må han aldri forlate det godes vei dersom det er mulig for ham, men heller ikke nøle med å ty til det onde når forholdene krever det” (s. 93). Dette tar oss inn i det fjerde begrepet fra Machiavelli som vi ønsker å bruke i drøftingen av om Napoleon var en machiavellisk leder, nemlig evnen til å gripe

mulighetene. Machiavelli bruker ordet Occasione for å beskrive dette. I Fyrsten setter Machiavelli begrepet Occasione i sammenheng med dygd, eller virtù som ble beskrevet tidligere; “Det oppdages også at disse av forsynet ble forært annet enn anledningen, ved hvilken materie lot seg forme slik de fant hensiktsmessig. Uten en slik anledning ville deres dygd være forgjeves, mens uten deres dygd ville anledningen bydd seg til ingen nytte” (Machiavelli, 2003, s. 29).

Videre beskriver Machiavelli sammenhengen mellom Occasione og det å lykkes, og hvordan det å gripe occasione på mange måter blir en dygd eller egenskap man må ha for å kunne lykkes; “Det er anledninger som disse som har skapt disse menns lykke, mens deres dygd bestod i å se anledningen når den var der og slik skaffet de også sine land stor ære og lykke” (Machiavelli, 2003 s. 30). I diktet Dell’Occasione utdyper Machiavelli temaet Occasione nærmere. Her beskriver han den som en kvinne eller en gudinne som flyktig farer forbi på Fortunas hjul. Du ser henne ikke på avstand for ansiktet hennes er dekket av langt hår, og når du plutselig oppdager henne når hun hastig har passert klarer du ikke å gripe tak i henne for bakhodet er barbert så du har ikke noe å ta tak i. I kjølvannet av henne kommer derfor angeren. Angeren over den muligheten som flyktig hastet forbi, men som du ikke klarte å gripe. Wilhelmsen (2013) viser også sammenhengen mellom begrepene Occasione, Fortuna og Virtù, og hvordan Machiavelli knyttet disse til krig og politikk. “Machiavellis anbefaling er at ingen politisk handling bør foretas uten at det foreligger Occasione, og av det går det frem at den menneskelige virtù, uansett hvor stor og mektig, avhenger av ytre omstendigheter og fortunas velvilje.” (s. 76). I drøftingen vil vi gå nærmere inn på i hvilken grad Napoleon evnet å oppfatte og gripe Occasione når den kom.

5.3.2. Drøfting

Virtù

Machiavelli hevder i Fyrsten (2003) at “.. forsynet bare er herre over halvparten av våre handlinger, mens den øvrige halvpart er overlatt til oss selv” (s. 126).

Ifølge Bjartveit (2004) er dette også essensen i Machiavellis virtù; “Machiavellis virtù dreier seg derfor om å angripe skjebnen, eller for å bruke hans eget begrep, fortuna.” For å angripe skjebnen på denne måten og å sikre at du oppnår det du ønsker kreves det både mot og hensynsløshet. Napoleon var 20 år da den franske revolusjonen feide over landet, og i den sammenheng kan man si at omstendighetene lå til rette for å kunne utrette store ting. Ifølge Roberts (2014) så

var Napoleon positiv til revolusjonen selv om han var offiser i den kongelige hæren. Han så på revolusjonen som en mulighet for sitt hjemland, og i de første fire årene av revolusjonen var Napoleon mer opptatt av forholdene hjemme på Korsika enn han var av det som foregikk på fastlandet. Han utfordret det etablerte, og det systemet han var en del av og jobbet som offiser i den franske hæren for frigjøringen av Korsika fra Frankrike på tross av at det var store muligheter for å bli halshugget hvis han trådte litt feil i forsøket. Dette viser at han allerede her viste stort mot for å kunne oppnå sine mål uavhengig av skjebnen som eventuelt ventet på andre siden hvis noe gikk feil.

Napoleon fikk sin første betydningsfulle post da han fikk kommandoen over artilleriet ved beleiringen av Toulon, 24 år gammel i 1793. Under revolusjonen var ikke dette helt uvanlig, men det som var uvanlig var måten Napoleon angrep situasjonen på. Han gikk straks i gang med ukuelig optimisme for å legge en dristig strategi for å slå ned opprøret og innta byen. I løpet kort tid viste den unge majoren fremragende lederegenskaper og personlig mot, og to måneder etter at han fikk kommandoen hadde de inntatt byen, og Napoleon ble et kjent navn blant sentrale politikere som Paul Barras i Paris (Roberts, 2014). Dette er et godt eksempel på hvordan Napoleon hadde evnen til å gripe anledningen, og bruke den til å lykkes gjennom stort personlig mot og handlekraft som mange av de rundt ham ikke var i besittelse av.

Virtù i Machiavellis mening av ordet kan også handle om det å være så hensynsløs som situasjonen krever for å nå et mål uavhengig av hva, eller hvem som står mot deg.

Dette beviste Napoleon til fulle i oktober 1795 da han i all hast ble utnevnt som nestkommanderende i den indre armé som skulle beskytte jakobinerne fra et opprør hvor rojalistene hadde inntatt gatene i Paris. Napoleon nølte ikke med å vende kanonene mot sin egen befolkning, og på ettermiddagen 5. oktober fyrte han av kanonene, og man regner med at rundt tre hundre opprørere ble drept av Napoleons styrker den dagen (Roberts, 2014). Roberts (2014) skriver følgende om hendelsen; “This was Napoleon’s first introduction to frontline, high-lever national politics, and he found it intoxicating” (s. 65).

Senere satte han selv ord på tankegangen sin under opprøret:

“If you treat the mob with kindness, these creatures fancy themselves invulnerable; if you hang a few, they get tired of the game, and become as submissive and humble as they ought to be” (Roberts, 2014, s. 66)

En viktig diskusjon Machiavelli trekker frem, og som er tett forbundet med hensynsløshet, er om det er best for en fyrste å være elsket eller fryktet. Her konkluderer han på følgende måte; "... menneskene elsker når de selv vil, mens frykter gjør de etter fyrstens vilje. Og da en fyrste alltid må basere seg på det som er hans, og ikke andres, bør han bare vokte seg for å bli hatet ..." (Machiavelli, 2013, s. 90).

Napoleons holdning til dette kan vi se ganske tydelig i en episode fra hans tid i Italia hvor armeen hans kom over en landsby hvor de møtte motstand. Napoleon, som mente at "blodletting is among the ingredients of political medicine" (Napoleon, referert i Roberts, 2014, s. 98) sier følgende om hendelsen til sin stabssjef; "As I was half way to Pavia, we met a thousand peasants at Binasco, and defeated them.... After killing one hundred of them we burned the village, setting a terrible but efficient example. (Napoleon, referert i Roberts, 2014, s. 98). Machiavelli (2003) skriver om det å være grusom for å bli fryktet; "Skal fyrsten sikre sin stats enhet og borgernes samhold må han ikke være redd for å bli betraktet som grusom. Uansett vil han med noen få eksempler være mindre grusom, enn dem som, bare for sin egen barmhjertighets skyld, avfinner seg med sine undersåtters kiv og strid, og de drap og ran som følger av dette. Slike tilstander rammer samfunnet som helhet, mens en fyrstes henrettelser rammer bare noen få." (87-88). Dette sammenfaller veldig godt med det Napoleon senere skrev til Junot om hendelsen i Binasco; "Remember Binasco; it brought me tranquility in all of Italy, and spared shedding the blood of thousands. Nothing is more salutary than appropriately severe examples" (Napoleon, referert i Roberts, 2014 s. 99). Her viser Napoleon akkurat den type hensynsløshet som Machiavelli legger inn i begrepet Virtù. Napoleon hadde også et annet sitat som omhandler hans holdning til frykt: "s work better when a salutary fear circulates in the social body', I can punish less and reap more...without having done too much harm" (Napoleon referert i Nester 2020 s. 14)

Løven

Napoleon var i alle år frem til han sto på høyden av sin makt i 1810-1811 en mann med utømmelige mengder med energi, og som konstant arbeidet veldig hardt for å nå sine mål. Denne energien var, som vi var inne på i drøftingen av

underproblemstilling 1, til tider utømmelig, og det er ingen tvil om at denne var veldig viktig for Napoleon både som general og som politiker.

Som Bjartveit (2003) skriver så er noe av det som kjennetegner Machiavellis løve at “Den fortaper seg ikke i risikoanalyser og utredninger. Tvert imot gambler den og risikerer alt for å vinne alt” (s. XX). Dette er noe som kjennetegner Napoleon ved flere avgjørende steder i hans historie, men kanskje det mest avgjørende for hans videre fremtid skjedde i måneden etter at han returnerte fra Egypt høsten 1799. På det tidspunktet var Frankrike under ledelse av Direktoratet på tre menn, og var en nasjon i krise både med tanke på økonomi, krigslykke og håp for befolkningen om en bedre framtid. Høsten 1799 var det ifølge Roberts (2014) flere koalisjoner som jobbet med planer om statskupp, og en av de involverte Napoleon i planene. Det som skulle skje var aldri Napoleons idé, men han så mulighetene, og kastet seg med i planene som endte i et kupp kun 23 dager etter at han returnerte fra Egypt. Selv om de opprinnelige kuppmakerne kun så Napoleon som et redskap for å gjennomføre kuppet var det Napoleon som var den energiske og handlekraftige som tok hånd om begivenhetene både i forkant, under og etter kuppet noe som gjorde at han endte opp som førstekonsul og sementerte dermed sin egen skjebne gjennom å opptre som Machiavellis løve når anledningen bydde seg. Napoleon selv reflekterte slik over samspillet mellom Fortuna og Virtù da han omtalte kuppet fra St. Helena 20 år etter; “I returned to France at a fortunate moment, when the existing government was so bad it could not continue. I became its chief; everything else followed course – there's my story in a few words” (Napoleon, referert i Roberts, 2014, s. 206)

Reven

Revens kanskje viktigste egenskap er å kunne framstå som noe annet enn det man er for massene; “Det finnes intet som er viktigere enn å ha skinn av disse egenskaper. For de mange må basere seg mer på hva de ser, enn hva de selv kan berøre, og må dømme mer med øynene enn med hendene. Enhver kan se, de færreste kan berøre” (Machiavelli, 2003 s. 93-94).

Disse egenskapene ser vi elementer av i Napoleon i flere anledninger og på flere nivåer.

En av Napoleons viktige prioriteringer gjennom karrieren handler nettopp om dette å skape seg et “public image” som var i tråd med det folket ønsket å se i en stor leder. En av Napoleons store forbilder var Julius Cæsar som selv var kjent for

å sende brev og bevis for sine seire hjem til Roma for å skape et bilde av sin storhet. På samme måte var Napoleon veldig opptatt av å forme et bilde av seg selv som seiersrik general helt fra starten av karrieren. Dette gjorde Napoleon både gjennom propaganda til folket i form av bulletiner og avisartikler, men samtidig gjorde han det gjennom brev til direktoratet og andre høytstående organer. Napoleon ble gjennom dette beryktet for å overdrive så mye at befolkningen etter hvert mistet tilliten til rapportene som kom fra slagmarkene, og uttrykket “to lie like a bulletin” ble født. Selv om det mistet troverdigheten etter hvert så lykkes det i stor grad i den tidlige karrieren å bruke slike midler til å skape et positivt bilde av ham i befolkningen. (Roberts, 2014) Som Machiavelli sier så vil et slikt bilde som er delt av de mange vanskelig bli utfordret av de få som vet hvordan tingenes tilstand virkelig er; “Alle ser hva du ligner, få kan få føling med hvem du virkelig er. Og disse få vil aldri tore å utfordre de manges oppfatning, for denne har statens majestet som beskytter” (Machiavelli 2003, s. 94).

Et annet godt eksempel på hvordan Napoleon framstår som en annen enn den han egentlig er kommer frem ved invasjonen av Egypt i 1798. Egypt hadde vært muslimsk siden det syvende århundre, og Napoleon så det derfor som smart å omfavne Islam som religion for å senke spenningen mellom egypterne og de franske soldatene. Når han ble spurt 20 år senere svarte han følgende om “konverteringen” han foretok i Egypt; “Fighting is a soldier’s religion; I never changed that. The other is the affair of women and priests. As for me I always adopt the religion of the country I am in” (Napoleon, referert i Roberts, 2014, s. 174)

Napoleon var også, uten tvil, en av historiens største generaler, og for å kunne bli det måtte han bruke egenskapene til både løven, som vi diskuterte i forrige avsnitt, men også til reven. Det siste ser man et godt eksempel på i innledningen til slaget ved Austerlitz i desember 1805 hvor han i dagene før slaget omhyggelig beveget og plasserte styrkene sine på en slik måte at motstanderne skulle tro at de var på defensiven og vurderte retrett. Dermed skulle han så et overmott i fienden som han senere ville utnytte. General Thiébault som var i Napoleons styrker sier dette om det som skjedde; “These signs of hesitation and apprehension, this appearance of backing down, seemed to them a final proof that our nerve was shaken and for themselves a sure presage of victory” (Roberts, 2014, s. 380)

Nå var det selvsagt andre forhold som også spilte inn i dette slaget, men Napoleon lyktes med taktikken, og vant sin kanskje største seier i dette slaget. Disse eksemplene forteller oss hvordan Napoleon i mange situasjoner både i krig, og politikk brukte manipulasjon og forstillelse for å oppnå det han ville. For ham var målet det viktige, og han spilte på de strengene som var nødvendig for å nå disse målene.

Occasione

Vi har tidligere diskutert hvordan Napoleon grep anledningen som lå foran ham da han returnerte fra Egypt og dermed gjennomførte statskuppet som ga ham makten han skulle beholde i 15 år. Selv om Napoleon nok i lengre tid hadde hatt ambisjoner som var mye større enn å være general i hæren så var kuppet i 1799 på ingen måte hans idé i utgangspunktet. Napoleon ble forelagt en mulighet som han grep, og utnyttet til fulle. Fra det øyeblikk han sa ja tok han full kontroll og regi over hendelsene som endte med at han kort tid etter satt som førstekonsul for ti år (Roberts, 2014). Slik vi ser det så er dette et veldig godt eksempel på hva Machiavelli legger i begrepet Occasione og hvordan denne anledningen kan utnyttes av en stor leder. Jon Bingen (2003) beskriver dette veldig godt i innledningen til Fyrsten hvor han peker på samspillet mellom virtù og Fortuna i det sjeldne øyeblikket som Machiavelli kaller Occasione: “Ytterligere kan den enkelte, ved sjelden innsikt, kunne se sammenfallet mellom “sin natur”, sitt “mikrokosmos” og den almene situasjon, “makrokosmos”. I tilfeller hvor ens “egen natur” faller sammen med “tidenes beskaffenhet” inntreer “anledningen”, l’occasione, og muligheten for kreativ historisk utfoldelse. Dette er likevel et individuelt fenomen, av historisk sjeldenhet. Ved slike anledninger opptrer de Historiske Helter, stats og religionsgrunnleggerne” (s. XX)

Denne hendelsen er i og for seg en enkeltstående hendelse som kunne ha gått begge veier for Napoleon. Hvis vi zoomer litt utover så kan vi se på Napoleons tilstedeværelse i Frankrike på slutten av 1700-tallet som en anledning i Machiavellisk forstand. Man kan ikke underslå betydningen det hadde for Napoleon å bli utdannet soldat og voksen i et Frankrike hvor revolusjonen feide over landet da Napoleon var 20 år, og hvordan de voldsomme etterdønningene og urolighetene som preget landet la grunnlaget for at en type som Napoleon kunne komme til makten. Et Frankrike preget av interne uroligheter og eksterne trusler fra blant andre Storbritannia, Østerrike, Preussen kan lett sammenlignes med det

Italia Machiavelli beskriver i Fyrsten hvor anledningen og behovet for en ny sterk “fyrste” er perfekt. Machiavelli (2003) beskriver anledningen for “sin” fyrste Lorenzo dei Medici slik: “Se hvordan hun bønnfaller Gud om å få sin redningsmann fra disse grusomhetene og barbarenes herjinger. Se hvor hun er beredt til å følge ethvert banner, bare noen reiste kampfanen” (s. 132). I et Frankrike hvor det, ifølge Roberts (2014), aldri har vært så stort turnover av generaler, og så stor mulighet for unge, flinke og ambisiøse menn til å stige i gradene var det kun en mann som hadde virtù nok til å både se og gripe l’occasione når hun kom flyvende på Fortunas hjul før det var for sent og angeren fulgte.

5.3.3. Konklusjon og ny forforståelse

Ut fra denne drøftingen opp mot Machiavellis ledelsesfilosofi som vi introduserte deler av i det foregående kapittel, mener vi at vi helt klart kan argumentere for at Napoleon i stor grad var en machiavellisk leder. Han hadde helt klart virtù i bøtter og spann og angrep mulighetene når han så dem. Han satt ikke og ventet på at ting skulle skje, men tok skjebnen i egne hender for å vinne Fortunas gunst, noe han gjorde med mot, beslutsomhet og hensynsløshet når situasjonen krevde dette. Vi ser at han kunne kjempe som menneske, men han hadde det også i seg å kjempe som et dyr med egenskapene til både løven og reven. Vi har sett hvordan han utrettelig jobbet med løvens uendelige mengder energi, og hvordan han som løven ikke kastet bort tid på å vurdere risiko, men i stedet kjørte på i slag etter slag i år etter år, noe som gjorde ham til Europas mektigste mann på et tidspunkt. Vi ser også at han på mange områder evnet å bruke revens egenskaper og kløkt til manipulasjon og forstillelse både i krig og politikk noe som både bidro til å skape et godt bilde av ham hos folket og til å vinne noen av hans største seirer på slagmarken. Ikke minst har vi sett at han var en mester i å gripe anledningen når den dukket opp. Napoleon var en mann av stor dygd, men uten å gripe anledningen hadde han aldri kunne utrette de store ting han utrettet. Han grep anledningen i tiden han var født inn i, og han grep anledningene som bydde seg på hans vei, og derfor ble han tidenes største general, Europas mektigste mann og en som vi snakker om og har et forhold til selv i dag når det har gått 200 år etter hans død.

6. Konklusjon og oppsummering

I denne oppgaven har vi forsøkt å få en større forståelse av hvilke elementer ved Napoleons lederskap som kan forklare hans spektakulære fremgang til å bli keiser av Frankrike. Vi har i vår hermeneutiske analyse valgt å benytte et teoretisk grunnlag med kongstanke, karismatisk ledelse og Machiavellisk ledelse som lyskaster for bedre å kunne få en forståelse av dette fenomenet.

Gjennom våre sirkelvandringer har vi utvidet vår horisont, og fått en mye bedre forståelse av Napoleon som leder. Vi har fått bekreftet mye av forforståelsen vi hadde, men samtidig har vi fått utviklet forståelsen mye. Vi har blitt mye mer bevisst i forhold til hvor mange av mytene om Napoleon kommer fra, og i hvilken kontekst de ble skrevet. Det er et kjent fenomen at det er vinnerne som skriver historien, og bildet mange har av Napoleon baserer seg på hvordan han i ettertiden ble framstilt av de som beseiret ham og de som ville spille kortene sine riktig i forhold til seierherrene. Selv om bildet er blitt mer nyansert etter hvert er mye av litteraturen om Napoleon dessverre sterkt polarisert.

Konteksten er også veldig viktig med tanke på hva slags syn man skal ha på Napoleons handlinger i dag. I våre dager har vi lett for å bedømme personers handlinger ut fra dagens briller, og ikke fra den tiden de levde. Det er derfor veldig viktig for oss å forsøke å analysere Napoleon ut fra de forutsetningen som var til stede i hans levetid.

I den første sirkelvandringen prøvde vi å belyse i hvilken grad Napoleon ledet ut fra en kongstanke. Her fant vi ut at Napoleon etter vår mening hadde en klar kongstanke som han ledet ut fra. Kongstanken var i stor grad personlig selv om det kan argumenteres for at en del av ideen bak kongstanken kan sies å være lånt av Napoleons helter som Julius Cæsar og Alexander den store. Vi fant også Napoleons kongstanke var ekstremt handlingsorientert. Napoleons vilje til makt i Nietzsches perspektiv og hans indre driv til selvovertinnelse og utvikling er en av de viktigste årsakene til at han klarte å bli keiser av Frankrike i en alder av 35 år. Når det gjelder den kollektivistiske delen av kongstanken så aner vi en tvetydighet i form av at Napoleons berikelse av familie og venner også indikerer en mer egoistisk motivasjon for reisen. Vi mener derimot at denne tvetydigheten ikke tar det kollektivistiske bort fra kongstanken, og at kongstanken uansett står sterkt. Ut fra vår første sirkelvandring kan vi dermed si at Napoleon i stor grad ledet ut fra

en kongstanke og at denne er en sterk forklaringsfaktor for at han ble keiser av Frankrike.

I den andre sirkelvandringen ønsket vi å sette søkelyset på i hvilken grad Napoleon var en karismatisk leder og hvordan dette eventuelt bidro til at han ble Frankrikes keiser. Vi drøftet dette spørsmålet i lys av Conger & Kanungos adferdsmodell som vurderer karismatiske ledere gjennom tre faser. I fase 1 som handler om å være sensitiv i forhold til den miljømessige konteksten finner vi klar støtte for at Napoleon har disse egenskapene, og at dette var egenskaper han brukte i mange situasjoner gjennom sitt lederliv.

Også i fase to som handler om hvordan karismatiske ledere knytter seg personlig til målene, og ikke minst hvordan de formulerer dem finner vi samsvar mellom teorien og Napoleons handlinger. Napoleon var i mange sammenhenger veldig flink til å formulere målene sine på en slik måte at han fikk bygd opp en ekstrem motivasjon hos sine følgere. Spesielt var dette gjeldende i krigssituasjoner hvor han også oppnådde å bygge opp en veldig lojalitet ved å være i stand til å finne den riktige veien ut av vanskelige situasjoner og dermed oppnå denne path-goal-effekten som er en viktig faktor her.

Den siste fasen handler om måloppnåelse av visjonen, og her var Napoleon i sine år på vei til toppen veldig flink med tanke på å ta stor personlig risiko for å oppnå sine mål. Han sto skulder ved skulder med sine soldater, og bygget på denne måten opp et karismatisk bilde av seg selv som soldatene var villige til å dø for. På bakgrunn av dette ser vi at Napoleon kan sies å være en karismatisk leder som brukte disse sidene av seg selv i situasjoner som var avgjørende for at han kunne foreta reisen til å bli keiser av Frankrike i så ung alder.

I den siste sirkelvandringen ønsket vi å belyse i hvilken grad Napoleon hadde en machiavellisk lederstil. Vi valgte å bruke Machiavellis begreper Virtù, Løven, Reven og Occasione for å kunne undersøke dette spørsmålet.

Her finner vi at Napoleon nesten må kunne ses på som en prototype på en machiavellisk leder, som kunne bruke alle triksene i boken for å oppnå det han ville. Han hadde Virtù gjennom et mot og en hensynsløshet som overgår det meste vi har sett, han viste løvens energi og risikovillighet gjennom hele sin vei til toppen, han brukte revens kløkt og evne til manipulasjon og forstillelse i både krig og politikk, og ikke minst var han en mester til å gripe occasione når hun kom kjørende på Fortunas hjul.

Når det gjelder Occasione må det også nevnes, som Jon Bingen (2003) skriver i sitt forord til Fyrsten, denne egenskapen noen få personer har til å kunne “se sammenfallet mellom sitt “mikrokosmos” og den almene situasjons “makrokosmos”” (s. XX). Som han skriver så er det i slike sjeldne øyeblikk historiske helter og statsgrunnleggere står frem, og på dette punktet er det vanskelig å finne en mer treffende anledning enn den Napoleon grep på slutten av 1700-tallet i et Frankrike trøtt av revolusjon og et Europa preget av krig og uro.

Et viktig trekk ved Napoleon som vi ikke var klare over fra før, men som i arbeidet med denne oppgaven fremsto som viktigere og viktigere for Napoleons karriere var hans livslange dedikasjon til bøker. Dette gjaldt både verker av samtidige tenkere og filosofer, men ikke minst historiske verker. Denne dedikasjonen til historiske helter og falne imperier går som en rød tråd gjennom Napoleon sitt liv og vi ser at han i veldig mange situasjoner ble inspirert av sine helter fra tidligere tider. Dette ble en ny og spennende innfallsvinkel for oss, og det ga oss et helt annet innblikk i motivasjonen bak mye av det Napoleon gjorde gjennom livet. Hvis vi skal bruke de tre sirkelvandringene til å konkludere på hvilke elementer i Napoleons lederskap som kan forklare hans spektakulære fremgang til å bli fransk keiser så mener vi at vi ut fra disse kan si at både hans kongstanke, hans karismatiske lederstil, og hans machiavelliske trekk er sterke forklaringsfaktorer til hvordan denne reisen var mulig. Samtidig må vi i lys av Machiavelli si at Fortuna i aller høyeste grad var på Napoleons side, ikke minst ved det faktum at han kunne virke i en tid hvor anledningen lå så godt til rette for at han kunne benytte sine dygder til å utrette ekstraordinære bragder som vi fortsatt snakker om i vår tid.

7. Litteraturliste

Alvesson, M. og Sköldberg, K. (2018). *Reflexive methodology*. SAGE.

Bass, B. M., & Riggio, R. E. (2006). *Transformational Leadership*. (2nd Ed.). Lawrence Erlbaum.

Bell, A. D. (2015). *Napoleon: A concise biography*. Oxford University Press.

Bjartveit, S. & Eikeset, K. (2020). *Henrik Ibsens Kongs-Emnerne*; teater, historie og resepsjon. E.Tjønneland (Red.), Ibsens spørsmål om lederskap (s. 213-231). Vidarforlaget.

Bjartveit, S. (2004). *Machiavelli og ledelsesidealet*. Innledende essay til Fyrsten. Aventura.

Conger, J. A., & Kanungo, R. N. (1998). *Charismatic leadership in organizations*. SAGE Publications Inc.

Eikeset, K. (2023, 31. oktober) *Kongstanken 2023*. Itslearning.
<https://bi.itslearning.com/>

Glenn, P. F. (2001). Nietzsche's Napoleon: The Higher Man as Political Actor. *The Review of Politics*, Winter, 2001, Vol. 63, No. 1.

Grossman, I. (u.å) *Napoleon the reader: The early years*. https://www.napoleon-series.org/research/napoleon/c_read1.html

Ibsen, H. (2005). *Kongs-emnerne*. Transit.

Kittang, A. (2002). *Ibsens heroisme; frå Brand til Når vi døde vågner*. A. Kittang (Red.), Prolog om Ibsens heroisme (s. 11-27). Gyldendal.

Krog, T., Endresen, R. T., Iversen, I og Reinton, R. E. (2003). *Historie, forståelse og fortolkning*. Gyldendal.

Lindqvist, H. (2004). *Napoleon*. Schibsted Forlag.

Machiavelli, N. (2003). *Fyrsten*. (J. Bingen, overs.) Cappelen (Opprinnelig utgitt 1513).

McLynn, F. (1998). *Napoleon: A Biography*. Pimlico.

Nester, W. (2020). *Napoleon and the art of leadership*. Frontline Books.

Nietzsche, F. (2022). *Slik Talte Zarathustra*. Spartacus Forlag.

Roberts, A. (2014). *Napoleon*. Penguin Books.

Skjervheim, H. (1996). *Deltakar og tilskodar*. I Hans Skjervheim (Red), *Deltakar og tilskodar og andre essays* (s. 71-87). Aschehoug.

Wilhelmsen, R. R. (2013). *Machiavellis Politiske Poesi En idéhistorisk analyse av Niccolò Machiavellis diktserie Capitoli*. Det Humanistiske Fakultet ved Universitetet i Oslo.

https://www.duo.uio.no/bitstream/handle/10852/38436/Wilhelmsen_MasterDUO.pdf?sequence=15&isAllowed=y

Yepremyan, T. (2021). Napoleonic paradigm of european integration: theory and history. *Napoleonica. La Revue* 2021/1, side 35 - 53 <https://www.cairn.info/revue-napoleonica-la-revue-2021-1-page-35.htm?contenu=article>

Zaleznik, A. (1977). Managers and leaders are they different? *The best of HBR* 1977. (s. 74-81).